

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 41 (487), serie nouă. Miercuri, 22 noiembrie, 2000. Preț: 4.000 lei

LAURENȚIU ULICI:

Cred că omul, când moare, trece, de fapt, *în altă stare*. Pentru cei vii, desigur, el este mort. Dar el *a trecut, doar, în altă parte...*

PREA CURÂND „ÎN AMINTIREA-I“

de ȘERBAN LANESCU

Cum să poți spune public că ești mai singur fără a ieși din perimetrul decenței?! Totuși, fiindcă *Show must go on...*

Fără el - depun mărturie -, mankurtizarea m-ar fi afectat, poate, mult mai adânc și știu că sunt destui datorând această recunoștință. Era greu, foarte greu să nu ajungi un mutant, un *homo sovieticus*, dar se (mai) putea, iar el a reușit, ajutându-i și pe alții într-o asemenea izbândă. Pentru că, neîndoios, avea și ceva din harul socratic.

Fără el, n-aș fi înțeles chiar deloc de ce românii, care puteau, n-au luat calea pribegiei.

Împreună cu el, dar la o distanță ce protejează împotriva decepțiilor inerente, m-am apropiat de farmecul discret al jocului, riscurile, deloc neglijabile, subînțelegându-se. Cândva, în aceeași pornire a jocului, am încercat un fel de manifest pentru *bătălia tăcerii*, însă n-am știut să-i accept refuzul. Apoi, căci intervenise răscrucea din '89, tot ca un joc, intenția fiind de altfel trădată de nume, a consimțit întru susținerea *minimax*-ului.

Dar rămâne, cumplit, regretul pentru câte ar mai fi fost de spus...

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din
România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galațchi (corector),

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

LAURENȚIU ULICI - MARELE JUCĂTOR

de Horia Gârbea

Laurențiu Ulici nu putea să piardă. Spre deosebire de alții, mulți, care nu știu să piardă, el ar fi avut *fair-play*-ul să se recunoască învins, dar nu avea cum să cunoască înfrângerea și excludea cu desăvârșire ideea ei. Era un jucător prea bun ca să poată fi întrecut. La orice joc, bridge sau politică, literatură sau șah, poezie la minut sau poker, el își întrecea cu strălucire și bonomie toți partenerii.

Când epuiza toate jocurile la care putea să-și arate spiritul de mare strateg și viteza de a calcula, pentru a da celor din jur o șansă, inventa pe moment alte jocuri și, inevitabil, le câștiga. Era de o ingeniozitate uluitoare care se manifesta continuu. Iar expresia ei cea mai puternică se întâlnea în jocuri. El a creat împărțirea scriitorilor români pe "generații" și "promoții" care, oricât s-ar înfuria unii, a prins perfect. În același timp, însă, inventase și un fel "pronosport". A făcut "piramide" de scriitori și a propus fiecărui laureat Nobel un posibil, perfect plauzibil, înlocuitor. A inventat un partid, primul care în loc de un lider avea trei și, nici nu mă așteptam altfel, l-a băgat în Parlament în nici șase luni.

Tot ce-i stimula inteligența, capacitatea de a calcula și îndemânarea îl atrăgea și, o dată intrat în joc, înțelegea perfect regulile și le aplica impecabil învingând. De aceea eu consider că, plecând de lângă noi în urma unei întâmplări absurde, Laurențiu Ulici nu a fost învins. El nu putea fi "bătut" prin mijloace corecte nici la cărți, nici la politică, nici la literatură. Nici la viață. Pentru a-l îndepărta de noi, destinul a recurs la o înșelătorie nedemnă, a trișat și de aceea "golul" acesta, marcat de soartă împotriva lui, împotriva noastră, "nu se pune". De fapt, așa cum opera lui o atestă, Ulici a învins și aici.

Îmi vin în minte sute de întâmplări cu Laurențiu Ulici. Toate atestă vocația lui de mare jucător și de învingător. Îi făcea plăcere să povestească felul în care a luat proba de dicție la examenul de actorie, el care, dacă avea vreun defect, acela era dicția: și-a compus anume un poem în care literele erau puse anume ca să nu-i împiedice rostirea. Încă un pariu câștigat.

Îmi aduc aminte că mergeam cu el, de la Casa Presei spre centru, prin '88-'89, în Skoda lui străveche în care, nemaivând arcuri la scaune, trebuia să stăm pe niște perne de canapea. Conducând acea "rășniță", Laurențiu Ulici îmi spunea că, dacă ar fi concurat la Formula 1, nimeni nu i-ar fi stat în cale. Îl credeam și îl cred și acum.

Lui Ulici îi plăcea să riște. Dar nu risca la întâmplare. Miza în cunoștință de cauză. Sunt mândru că literatura unor tineri dintre care făceam și eu parte a constituit una dintre mizele lui.

Cunoscându-l atât de bine, rămân cu regretul că, datorită agitației în care era obligat să trăiască, tras în toate părțile și neavând timp pentru nimic, nu l-am mai întâlnit atât de des din 1995 încoaice și am schimbat câteva cuvinte doar cu prilejuri oficiale. Odată, totuși, în pauza unui congres al UFD (pe-atunci Alternativa), am stat puțin de vorbă și l-am întrebat ce face Alexandru, fiul lui, proaspăt medic. Mi-a spus că sistemul birocratic de la noi îl împiedică să promoveze atât de repede pe cât ar putea și s-a oprit puțin, preocupat ca un jucător care a făcut o eroare de strategie. Apoi mi-a spus, fără urmă de orgoliu, ba chiar ușor necăjit că nu a calculat totul: "Eu sunt de vină. L-am făcut prea deștept."

Între scriitori nici unul nu și-a cunoscut mai bine confracții ca Laurențiu Ulici. Îi știa pe toți, îi citise pe toți integral și, cel mai important, îi iubea pe toți. Nu exista nici cel mai mărunț autor contemporan, în cel mai depărtat colț de țară despre care Ulici să nu știe totul. Nici un alt scriitor n-a avut atâția prieteni.

Bătea țara în lung și în lat non-stop și cele mai frumoase amintiri cu el le avem, eu și colegii mei, din alte locuri decât din București. L-am întâlnit, am vorbit și am jucat cele mai neprevăzute jocuri cu Ulici la Suceava, Sighet, Galați. Organiza "turnee" poetice, și alte competiții literare (ghicirea unui autor din zece întrebări). Am învățat de la el că literatura e un joc și că jocul ăsta merită jucat tot timpul.

Așa se manifesta și flerul lui de critic: printr-un joc continuu al ierarhiilor și calculul probabilităților ca, peste 10, 15, 20 ani, cota lui X s-o depășească pe cea a lui Y. Laurențiu Ulici era fascinant prin gândirea lui matematică, statistică, aplicată nuanțat la literatură.

Inteligența și superioritatea lui intelectuală nu-l făceau pe Laurențiu Ulici nici distant, nici arogant, deși nici concesiv cu proștii n-a fost niciodată. Ca mare jucător, el își doza indulgența și ironia după interlocutor, așa cum, la bridge, un mare jucător se coboară totdeauna la mintea partenerului pentru a forma "podul" necesar.

Cred că Laurențiu Ulici a fost, în ciuda inteligenței lui orbitoare, sau poate tocmai de aceea, un sentimental. Dar nu voia s-o arate. Pe cât l-am cunoscut și pot să-mi dau seama, sentimentele cele mai delicate se revărsau din plin numai asupra familiei lui în care avea fericirea să fie perfect înțeles.

Prin scrisul său, dar mai ales prin amintirea lăsată de ființa lui vie, Laurențiu Ulici și-a învins, ca pe orice adversar, destinul care a vrut să-l facă să dispară. El nu va dispărea niciodată. A fost un om exemplar. Aș spune: Dumnezeuu să-l ierte, dar știu că n-are pentru ce.

Născut la 6 mai 1943 la Buzău, originar din Maramureș, Laurențiu Ulici a rămas legat profund de ținutul de origine. * A studiat Filologia (1966) și Filosofia (1970) și era doctor în teoria literaturii (1971). * Redactor la „Contemporanul“ între 1966 și 1989, director al revistei „Luceafărul“, din 1990 și până pe 16.11.2000, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, între 1992 și 1995, și președinte din 1995 până la tragica sa dispariție. * Cronica debuturilor, ținută decenii la rând, poate fi citită azi în colecția „României literare“ și-n cele trei volume *Prima verba* (I, 1974; II, 1978; III, 1992). * Alte cărți publicate: *Recurs* (1971), *Nouă poeți* (1974), *Biblioteca Babel* (1978), *Confort Procust* (1983), antologia *Nobel contra Nobel* (1988, ediția a II-a, 1998), *Puțin, după exorcism* (1991), *Literatura română contemporană* (1995), *Dubla impostură* (1995), *Scriitori români de peste hotare* (1996), antologia *O mie și una de poezii românești* (1997). Opera sa a cuprins și culegeri de eseuri politice. * Membru al Partidului Alternativa României încă de la început, a fost unul dintre conducătorii acestuia și ai Uniunii Forțelor de Dreapta. mai apoi.

MARELE MEU FRATE

de Marius Tupan

După momente de stupefacție, de revoltă și de paralizie, nu de absența cuvintelor te plângi, ci de sumedenia lor, astfel că tocmai aceasta îți trădează infirmitatea: nu realizezi care-s cele mai potrivite, pentru a evalua o tragedie în toate dimensiunile ei. Mâna îți tremură, picioarele-s moi, capul îți vâjâie, inima-ți bate cu repeziciune, tensiunea arterială, care nu te-a mai vizitat de mult, te avertizează că poate face ravagii în trupu-ți expus. Oricât ai încerca să-ți învingi slăbiciunile, înghițind distonocalm, și să te arăți semenilor ca un bărbat robust, trecut prin experiențe dificile și numeroase, puterile sunt diminuate. Nu fiindcă viul, cât mai există în tine, s-ar fi contaminat de la o boală incurabilă, ci din alte motive: ființa hărăzită care te-a ajutat și îndrumat în atâtea rânduri dramatice, fiindu-ți, în multe clipe, pavăză și spirit tutelar, a fost smulsă de lângă tine, de lângă noi, în condiții absurde. Timpul îți e din ce în ce mai ostil. N-ai răbdare și dispoziție să-i mai numeri secunde, minutele, orele. Trăiești deja într-un trecut condensat, fără măsurători și perioade bine delimitate, fără o anume cronologie, fiindcă fluxul conștiinței și al imaginilor alungă orice ordine în memoria ta. Care să fie clipa cea mai înălțătoare în relația cu El? N-ai vreme să-ți răspunzi, atâtea timp cât telefonul sună continuu. Ca și cum este desemnat, pentru câteva zile, să te cuplezi cu toate circuitele din lume. Theodor, din Germania, nu vrea să creadă că e adevărat, Grethe, din Danemarca, abia își mai poate aduna cuvintele, Caius, din America, nu vrea să se gândească la o asemenea nenorocire, Mariela, din Elveția, consideră că locutura a fost dată tuturor prietenilor noștri, Ecaterina, din Belgia, abia își mai poate controla suflarea, Radu, de la München, are puterea să ne mai exprime condoleanțele și să ne asigure că nu-l va uita

niciodată. Cu numele persoanelor din țară, care n-au puterea să sune familia îndoliată, apelând la ajutorul nostru, am putea acoperi câteva pagini de revistă. Cei mai mulți refuză să creadă că-i adevărat și mai speră într-o minune. Monica, Angela, Viola, Mircea, Marian, Cassian, Leo, Șerban, Nicolae și mulți alții suspină, au sincope în fraze. Afectat ca niciodată în viața ta, tu apelezi continuu la medicamente. Să te liniștești cât de cât, să poți da relații. Dar, asemenea hoardelor barbare, imaginile te dispută și te răvășesc. N-ai cum să uiți vreodată întâmpinarea lui de la debutul tău literar. Protecția lui de pe vremea când erai interzis de cenzură (și nu numai!), poate face subiectul unei cărți. Dar, dacă ar fi fost numai atât, ar fi rămas prea puțin și singular. Cu o generozitate unică și cu o putere de persuasiune inegalabilă, a susținut și impus o întreagă promoție. Noi, șaptezecisti, îl considerăm liderul incontestabil al nostru. Dar nu s-a rezumat numai la atât. Numeroși creatori au beneficiat de studiile sale, consacrate, fără partipriuri, celor mai dotați. Fiindcă la El nu a funcționat niciodată invidia sau spiritul de grup. Iubea, ca nimeni altul, pe truditarii condeului, și i-a ajutat ori de câte ori simțea că descoperă valoarea reală. Nu-i momentul potrivit să-i enumerăm pe scriitorii care s-au bucurat de comentariile Lui. Fără cuvintele noastre patetice, viitorul va confirma însemnătatea Lui în literatura română și universală. Cine a citit *Nobel contra Nobel* va înțelege că nu suntem robii exagerărilor.

Dar nu numai pentru intuiția Lui uimitoare și pentru întinsa cultură ce-o avea era atât de prețuit. Cine i-a stat în apropiere, așa cum soarta ne-a avantajat pe noi, poate depune mărturie că, înainte de toate, El era un om de o noblețe cum nu cred să mai întâlnesc în această viață. Cu un cuvânt bine

chibzuit, cu o înțelepciune de duhovnic, cu o modestie incredibilă pentru o personalitate ca El, ne reda încrederea în noi, ne stimula în orice, ne ajuta să ne depășim complexe. Vorbea aplicat, convingător, găsea fiecărui text citit o valoare pe care, poate, nici creatorul acestuia nu o bănuia dintru început. Iar când pleda pentru o carte, la un juriu sau la o lansare, era de-a dreptul fermecător. Puțini critici contemporani au oferit diagnosticuri precum a aflat El.

Imaginile ni se amestecă și ne izolează într-un spațiu cețos, fiindcă suntem încă răvășiți. Destul, ca să ne năpădească incoerența și durerea, care continuă să ne toarne plumb în brațe, în picioare, în tot trupul. Nu poți uita vreodată ce capacitate de selecție și de valorizare avea, încât până și inamicii săi începeau a-l contrazice, ca, în final, să fie de acord cu El. Cum scriam și altădată, la Colocviul Romanului de la Sinaia a fost strălucitor, la Întâlnirile scriitorilor români de pretutindeni a demonstrat că e un orator desăvârșit. Nu vâna niciodată slăbiciunile creatorilor despre care scria, ci numai le evidenția calitățile. Iar, atunci, când era atacat, răspundea cu o zâmbet larg, plin de subînțelesuri, având credința, nu o dată exprimată, că orice ins, într-o perioadă grea, se mai rătăcește și el arareori. Când persoane agresive insistau în ofensiva lor, le demobiliza cu o ironie fină, galantă, obligându-i pe adversari să se rușineze de gesturile lor neavenite. Ori de câte ori eram nemulțumit de ceva (au fost puține astfel de momente), eu însumi am fost obligat să-mi regret cuvintele. „Și tu îmi crezi necazuri, fratele meu!“ îmi replica scurt și, din acel moment, mă anula complet. În disputele cu mine, El ceda cel dintâi, iar acest principiar gest mă obliga să-l respect și mai mult. O mai mare pledoarie pentru civilitate și prietenie nu am găsit vreodată la ceilalți prieteni ai mei.

Din acest moment, nu mai pot să scriu nimic. Sărătura lacrimilor îmi umezește buzele și-mi întunecă mințile. Dacă Domnul va fi suficient de răbdător cu mine pentru mai multă vreme, voi demonstra cu alte ocazii cât de mult l-am iubit și l-am prețuit pe acest frate al meu mai mare. Dumnezeu să-l odihnească!

LAURENȚIU

de RADU BĂRBULESCU

Viteza de transmitere a veștii rele este incomparabil mai mare decât cea cu care îți parvine o veste bună. În mai puțin de trei ceasuri am aflat, la două mii de kilometri distanță, că am rămas, din nou, mai sărac cu un prieten, chiar cu doi... Era tot ce mi se putea întâmpla mai rău, mie, cel cu puțini prieteni, tezaurul pe care îl vizitez, cu ochi de avar, zilnic, în inexpugnabilele tainițe ale sufletului.

Și, dintr-o dată, nepermis de neașteptat, nepermis de devreme, catastrofă! Hoța cea mare, cea pe care nu o pot opri nici zidurile de castele, nici zidurile de inimi, nici șanțurile de fortificații, fie ele umplute cu lacrimi, a trecut iar să-mi pustiască bruma de avere ce-mi lumina, ce-mi luminează zilele și nopțile presărate cu destul amar, cu destule necazuri, cu destulă durere. A trecut hoța și a luat din ea.

Voi mai trece, desigur, prin colțul cu comori ale sufletului, dar nu voi mai găsi acolo decât amintiri. Nu voi mai auzi glasul acela, nu voi mai strânge mâna aceea, nu voi mai vedea niciodată ochii aceia, ce mă priveau, uneori ușor amuzat, dar întotdeauna cu înțelegere, cu prietenie.

Laurențiu nu mai este... Sau, poate? Abia cu două săptămâni și ceva în urmă, în eleganta cafenea a Operei de Stat de pe Unten den Linden, ne mărturisea, nouă celor doi interlocutori ai momentului de grație: „Cred că omul, când moare, trece, de fapt, în altă stare. Pentru cei vii, desigur, el este mort. Dar el a trecut, doar, în altă parte...” Privindu-l atunci, realizez abia acum că avea pe figură lumina credinței adevărate, a credinței care mută munții! Laurențiu este, deci, el nu a murit, a

trecut, doar, în altă stare, impenetrabilă nouă! Aceasta este explicația! Aceasta explică și cum de l-a urmat, cu devotamentul și conștiințiozitatea pe care i le-am admirat de câte ori l-am întâlnit, Costel! Șoferul, confidentul, prietenul său și al prietenilor săi. Au trecut, doar, împreună, într-o altă stare!...

... Doamne-Dumnezeule, am început să pare să filosofez!... Dar mi se împotmolesc, iată, gândurile, năucite, înaintea drumurilor de nepătruns ale Atotputerniciei, mi se pune un nod în gât, mi se umezesc involuntar ochii și prima lacrimă, păcătoasă, cade pe tastatura computerului... Blestem cu sete hoța cea mare, pentru graba-i hapsână și privesc întrebător icoana Preacuratei, cea cu ochii verzi, așa cum o vede doar prietenul Anesia... Este noaptea târziu, la fel de târziu ca ieri noapte, când Laurențiu, urmat de Costel, au ales trecerea într-o altă stare, fără ca noi, cei din starea de acum, să-i fi putut îndupleca să rămână... Și am fi avut, încă, atâta nevoie de ei, și am, încă atâta nevoie de ei...

Noi, scriitorii, artiștii, intelectualii și oamenii de cultură din München, în majoritate grupați în Societatea de cultură, știință, artă și literatură germano-română „Apoziția” e.V., aflând cu întristare despre tragica și prematura stingere din viață a lui Laurențiu ULICI, Președintele Uniunii Scriitorilor din România, cel care, printre preocupările și atribuțiunile sale, ne-a acordat și nouă - celor de peste hotare - atenția, sprijinul ori amicitia sa generoasă, ne exprimăm pe această cale profunza durere și sincera compasiune față de toți membrii familiei îndoliolate precum și față de prietenii și colaboratorii săi apropiați.

Dan CIUDIN
Viorica CORTEZ
Ion DUMITRU
Paul GAFTON
Ingo GLASS
Ion IOANID
Vasile ILIESCU
Șerban ORESCU
Nicolae STROESCU-STĂNIȘOARĂ
Virginia ȘERBĂNESCU
Andi ȘTEFĂNESCU
Titu POPESCU
Adolf ARMBRUSTER
Pavel CHIHAI
Eva CHRISTIAN

Societatea de cultură, știință, artă și literatură germano-română „Apoziția” e.V.

Așa cum a știut să ne poarte de grijă și noi suntem cu inima și gândul alături de el, păstrându-i vie amintirea și dincolo de fruntariile vieții.

Întrunirea lunară a Societății „Apoziția” e.V., de vineri, 24 noiembrie a.c., orele 18.00, de la Centrul Cultural din Kreuz, str. 16, München, o consacram cu precădere personalității și operei defunctului.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Sorin ANȚA
Radu BĂRBULESCU
Teodor CHRISTEN
Letiția CIFARELLI

Galatea CIORĂNESCU
Magdalena CONSTANTINESCU
Sorin CUNEA
Anneli U. GABANYI
Dionisie GHERMANI
Anna HAGIU-MUREȘAN
Gelu IONESCU
Radu Anton MAIER
Dan PLATON
Gheorghe SĂSĂRMAN
Mariana ȘORA
Crisula ȘTEFĂNESCU
Cornelia VISARION-MĂNUCEANU
și toți ceilalți membri și prieteni ai „Apoziției”.

Alliance Belgo-Roumaine

Cu durere vă împărtășesc sentimentele mele de profundă tristețe și revoltă pentru plecarea dintre noi a celui care, cu multă eleganță umană și profesională, a fost și rămâne Domnul Laurențiu ULICI.

Întâlnirea cu această personalitate și dorință se manifestă întru promovarea și recunoașterea culturii române în străinătate, mi-a sporit încrederea în constituirea unei filiale, în România, a Casei internaționale de Poezie din Bruxelles.

Prezența Domniei sale în juriul Concursului Prix International des Jeunes Auteurs a confirmat o vocație în susținerea tinerilor creatori români.

Toți cei care m-au acompaniat la diversele întâlniri culturale, scriitori și oameni de teatru întreaga Europă, au fost impresionați de dinamica și deschiderea Uniunii Scriitorilor din România, grație calităților președintelui Laurențiu ULICI.

Cu convingerea că mesajul lansat de Laurențiu ULICI va fi prezent permanent printre noi și în noi, vă rog să acceptați sprijinul meu necondiționat pentru continuarea proiectelor Domniei sale.

În numele Alianței Belgo-Române,

Ecaterina Evanghelescu

A sociația Scriitorilor, revista „Convorbiri literare” și Muzeul Literaturii Române - Iași împărtășesc durerea profundă la trecerea dincolo de bine și de rău a scriitorului, generos și inspirat, Laurențiu Ulici, inimos și sobru președinte al breslei scriitoricești.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!

ULTIMA VERBA

de VASILE SPIRIDON

Încă de la volumul *Recurs* (1971) - o revizuire a unor procese literare deja clasate - Laurențiu Ulici adoptă ipostaza insurgențului critic provocator de situații dilematice și este partizanul criticii „temperamentale”, simpatetice, atunci când „literatura se transformă într-un subiect de literatură”. Ulterior, *Antologiile* de poezie română dovedesc că autorul jubilează în clipele în care poate înregistra contradicții sau falii în unitatea fragil-ideatică a creațiilor. Prin aceeași tehnică a recursului, Laurențiu Ulici propune contracandidați la premiile Nobel deja acordate, întocmind o antologie a „recuzațiilor” și rediscutând aceste atribuiri din perspectiva temporală actuală, acum când operele majore s-au sedimentat iar minore și-au găsit locul cuvenit (*Nobel contra Nobel*, 1988). Originala antologie își are meritul ei, întrucât lipsa perspectivei istorice face ca opțiunile succesive ale juriilor să nu se înlănțuie într-o istorie a literaturii universale în capodopere. Discuția este condusă cu detașare și bun-simț, fără ironie facilă, fără resentimente sau cu accente revendicative. Rechizitoriul, ca și pledoaria nemijlocită pentru valorile noastre naționale, sunt puse în surdină, deși, în ceea ce ne privește, Premiul Nobel a răstat proporțiile unui adevărat „complex al literaturii române”. Totul se menține sub semnul ipoteticului, al „jocului” serios. Sub același semn va sta și culegerea *Puțin, după exorcism...* (1991), în care va fi radiografiată, sub mască ludică, societatea românească post-decembristă.

Biblioteca Babel (1978) ne permite să vedem că scrisul autorului oscilează între postura cronicarului de serviciu pentru debutanți, aplicată, prin forța împrejurărilor, pe un strat de maculatură, și elanul înălțării spre sfera ozonificată a literaturii universale. Această condiție a cronicarului literar, resimțită deopotrivă ca libertate și constrângere, este împărțită în prefața la *Confort Procust* (1983): „să fii critic, istoric literar și ficționar și cu toate acestea să nu știi ce ești - iată splendidul confort Procust cu care trăiește, cu care gândește, scrie și visează cronicarul literar”. Unui cronicar literar cu vocație îi stă bine să recepteze, conform unui sistem de aprecieri valorice, integritatea fenomenului literar la zi, în curgerea lui continuă. Altfel, în aplicarea intermitentă a foiletonului despre aparițiile editoriale, guvernată de impulsuri capricioase, conștiința de sine a actului critic suferă de arbitrar din cauza lipsei criteriului selectiv riguros. Se ajunge astfel la supraestimări și minimalizări eronate, mica îndepărtându-se de la menirea de a fi o meditație gravă asupra existenței literaturii. Pentru Laurențiu Ulici, cititor atent și sever, cu spiritul penetrant și onest, recenzia devine o

meditație curentă, o reverie lucidă în marginea fenomenului literar. Ochiul său critic s-a educat nu numai pe pagini clasice, dar și pe scrierile debutanților, într-o perioadă de mai bine de un deceniu apărând peste o mie de recenzii ale sale la cărțile acestora. Or, se știe că dialogul activ al criticului cu contemporaneitatea, în domeniul ideilor care își păstrează caracterul abstract dar și vital, i-a stimulat întotdeauna pe tinerii dornici de afirmare.

Culegerile de recenzii *Prima verba* (1975, 1978, 1991) nu constituie doar un document pedagogic, în sensul înalt al cuvântului, ci probează și seriozitatea, aplicația și consecvența recenzentului. Debutanții sunt comentați cu înțelegere, fără exaltări sau prudente excesive, printr-o atitudine destinsă, cordială, care nu privește doar cartea dar și pe autorul ei. Este vădit efortul de a stabili tectonica peisajului nostru literar supus mereu spectacolului schimbării (de nume, de titluri, de tendințe, de promoții), de a institui un raport și o normă a continuității în fața succesivelor valori de substituiri, de tribulații seducătoare și descurajante. Se clasicizează noul - desigur, foarte rar, în câteva procente la sută - și se taie drum printre capriciile, hazardul, surprizele fatal legate de ritmul aparițiilor și de viața literară de început a condeielor talentate. Recenzentul umblă dezinvolt printre cele mai diverse cărți de poezie și proză, critică și istorie literară, publicistică, dramaturgie și eseistică, nelăsându-se vrăjit, ca un lucid ce se afla, de simplii versificatori sau veleitari care au prins după ureche o tematică oarecare sau mijloacele „literaturii de succes”.

Începătorii care cedează presiunii „istorice” nu întâmpină o privire îngăduitoare: „Cititorul are de trecut o probă de răbdare: parcurgerea primelor 25-30 de pagini (o treime) acoperite de versuri care, folosind pastșa, locurile

comune, vârtejul de vorbe sfârșitoare, vădesc cel puțin lipsă de considerație pentru o idee și un sentiment dintre cele mai scumpe și mai respectabile. Ne-am obișnuit cu acest stil, de care se fac vinovați mai mult editorii decât autorii (deși nici condiția morală a acestora nu e tocmai strălucită de vreme ce acceptă) dar, parcă, în ultima vreme se mai rărise. Ca să nu ne pierdem, probabil, obișnuința, din când în când mai apare un exemplu, ca să nu zic exemplar, de bolboroseală patriotardă bizuită pe impertinența de a crede că poezia patriotică e un permis de intrare în literatură pentru orice versificator mai mult sau mai puțin dotat, un paliativ al talentului poetic, când dimpotrivă, poezia patriotică pretinde mai mult talent, cel puțin în sensul profunzimii și al intensității trăirii, tocmai pentru că ea răspunde celei mai adânci și mai sensibile fibre a ființei omului (*Prima verba*, III, p. 120).

Adept al opțiunilor clare, Laurențiu Ulici nu a ocolit niciodată spinoasa problemă axiologică, fără să o transforme dintr-un „rău necesar” într-un „bine util”. Funcționează, în cazul lui, un mecanism de receptare pragmatică, deloc complezent prin inserția speculației într-un context al eficienței imediate. Fermitatea suplă vădește prezența inițiatului în secretele profunde ale scrisului; un scris instructiv, ce spune adevăruri necesare pe un ton potrivit despre demaraje ratate. Departate de a „desființa” printr-o pornire neîncrezătoare și superficială, Laurențiu Ulici caută să explice scrierea nedesăvârșită, socotind că mai interesantă decât negația, în definitiv previzibilă, este dezvăluirea substraturilor și virtualităților parțial exprimate. Criticul trebuie să descifreze răbdător, adesea după pagini întregi de maculatură, limitele unei configurații artistice, chipul ascuns și posibil al fiecărui viitor scriitor, precum și traiectoria unui posibil destin literar. Se pun în evidență, acolo unde este de ales ceva, fragmentul sau poezia antologică (de multe ori una singură). Firele pozitive și cele negative sunt împletite cu dexteritate și astfel se salvează fragmentele semnificative, neadecvate punerii în funcțiune a aparatului critic amplu. Entuziasmul și scepticismul extreme capătă cumpătare grație gustului sigur, care duce la aprecieri sobre și evită exagerările de orice fel. Din concluzii, ce unesc caracterizările fulgurante ale „universului” operei cu judecata de situare și cu diagnosticul critic, lipsesc subtilitățile ambigue menite să ascundă nehotărârea în aprobare sau respingere. Debutanții descoperă în comentatorul lor un companion iar nu o călăuză impasibilă la răscrucea lor de drumuri. Este vizată atât opera finită - posibilă garanție a unui minimum de împlinire artistică - cât și soarta scriitorului în formare sau deja format.

Diagnosticul se extinde ușor de la carte la autorul ei printr-o atitudine cordială („date fiind fragmentele poetice promițătoare și tineretea celui care le-a scris nu vom spune că paharul e pe trei sferturi gol, ci vom observa că un sfert din el e plin” - *ibidem*, p. 141), programatic îndreptate înspre surprinderea notelor personale în scopul de a-i face pe debutanți să mediteze la propria creație („Mircea Nedelciu

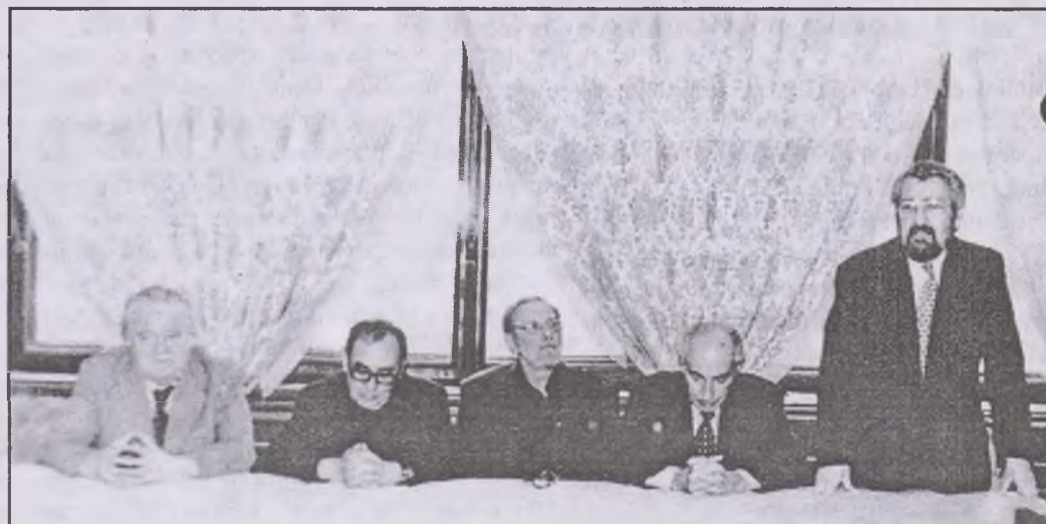
e un prozator în toată puterea cuvântului, un subminator inteligent al domnului Jourdain“, *ibidem*, p. 26). Conștient de pericolul adoptării unui ton predicator, criticul utilizează o scriitură cu virtuți de ordin umoral-plasticizant; remarcă personalizatoare este atât de calmă încât nu-i putem bănuși o sorginte malițioasă: „Când nu așază în poziții din coadă sunătoare idei preluate *tale-quale* din documente (...) și când nu compune emfatică notații exclamativ prozaice, cu gust pentru reportajul impresiilor (...), autorul reușește să se exprime curat, vădind înclinații pentru receptarea lirică a peisajului **natural** care-i solicită și încântă apetitul contemplativ. **Natură** lirică, autorul e mai puțin și o **natură** poetică, dar această desigur ușoară deviație nu-i de **natură** să-l împiedice în a-și exercita libertatea **naturală** a rostirii în versuri. Deocamdată în sânul **naturii** (proprii)“ (*ibidem*, p. 86).

Citite disparat, în paginile revistelor, articolele atrag atenția asupra autorului recenzat. Adunate în culegerile **Prima verba**, ele pun în evidență profilul criticului. Laurențiu Ulici avea o gândire limpede, temperament echilibrat și statornic, simț judicios al evaluărilor, expresie adecvată intenției tranzitive a actului critic. Întâmpinătorul debutanților a impus o critică participativă, pasionantă și viabilă; a plecat la drum cu treaba, dar nu s-a întâlnit cu zăbava și a reușit solitar într-o riscantă aventură, fără să-și ia drept aliați scriitorii contemporani. I s-a părut mai firesc să facă prin propria operă pariul cu literatura română contemporană.

Pe fundalul discuțiilor despre re-evaluarea critică a literaturii din perioada comunistă, Laurențiu Ulici face un important pas în direcția clarificării unei ierarhii încă parazitată, prin publicarea primului tom din **Literatura română contemporană** (1995). O astfel de sinteză, pe care autorul s-a încumetat să o înceapă, nu poate duce la bun sfârșit materia investigată fără a clarifica din start metoda și terminologia folosite. Astfel, analiza pe autori are acoperire în epitextele introductive, unde libertatea eseistică și speculativă, precum și reflexele cronicărești își au contrapondera în rigurozitatea conceptuală a teoreticianului. Progresia decalogică promoțională în interiorul decupajului generaționist este o teorie a lui Laurențiu Ulici îndeobște cunoscută: dinamica unei generații nu produce o simplă împărțire ternară, ci

și o mutație evidentă la nivelul atitudinii, viziunii și tematicii, a imaginarului, sensibilității și retoricii. Autorul cărții **Biblioteca Babel** urmărește tendința centripetală spre coagularea identității de grup și cea centrifugală disipativă spre schimbarea de semn, acordând atenție atât sporului existențial adus de un autor, cât și exponențialității sau exemplarității pentru o anume ideologie literară.

O viziune geometrizarantă asupra literaturii, chiar cu accente obsesive, ne întâmpină atunci când se punctează datele debutului și ale consacării autorului pe cifra șase. S-a spus nu o dată că Laurențiu Ulici operează cu concepte din matematici. *Aritmoman* sau nu, eu găsesc că el era nu mai puțin un *meloman* (alții poate îl vor fi găsit *megaloman* prin ambiția proiectului său). Felul cum și-a aranjat partiturile pentru cele șase tomuri ale cărții mă duce cu gândul la structura unei *sonate rondo*. În primul rând, *sonata* (generația) comportă trei părți (promoții) care se completează într-o succesiune logică și unitară; a doua parte - un *andante* sau un *adagio* (promoția de mijloc, implozivă) - este cuprinsă între un *allegro* ini-

țial și un final mișcător, ambele având același ton (promoțiile marginale, explozive). În al doilea rând, tema principală a *rondoului* (a generațiilor), căreia i se opun, în mod firesc, diverse motive secundare (printre care și contextul social-politic), se reproduce de mai multe ori în cursul unei bucăți (literaturi), iar ultima revenire a acestei teme aduce și concluzia (caracterul însumator, recapitulativ al postmodernismului anilor '80).

Se știe că tectonica genurilor literare este rebelă față de orice chenar teoretizant și în situația în care acesta se aplică unor fapte literare consumate demult. În același timp, dorința de individualizare creatoare tinde să destrame spiritul de grup, ce apăruse și ca reacție la colectivismul pompieristic al epocii trecute, impunând o șicanare a „drumului neabătut“. Însă, oricum, este contraindicat să aduni sub aceeași umbrelă, oricât de încăpătoare ar fi ea, o mătate de secol de literatură, cu scriitori extrem de diverși, în contexte social-politice schimbătoare, de la momentul suprarealist 1945-1947 până la Direcția 9. În fața acestor stări de fapt, defalcarea realizată de cel care a scris **Confort Procust** impune o anume regularitate, chiar dacă se abate uneori de la practica literaturii. O istorie literară pe momente ar putea favoriza doar etapa afirmării, însă prezenta sistematizare este permisivă cu marginile dinspre promoțiile învecinate (extremele vârstei biologice pentru promoția '70 sunt aici, de exemplu, 1930 și 1954, ca ani de naștere).

O dată stabilit genul proximal al unei matrici generaționiste, se trece la analiza diferenței specifice a fiecărei promoții în parte. Primul tom dă sâmbătă de varietatea și densitatea literaturii anilor '70, o promoție mediană integratoare și sintetică, în interiorul căreia s-a format însuși autorul cărții, nevoit acum să părăsească spațiul calm al teoretizărilor și să coboare în arena agitată a bătăliilor promoționale. Percepția ontologică, de ansamblu, a fenomenului literar '70, între limitele căruia s-au individualizat și impus nume de marcă, a fost căpătată prin plasarea criticului în siajul caravanei de autori încărcăți cu textele lor, de unde s-a raportat prompt, prin comentarii, atât la prima verba, cât și la evoluția lor ulterioară. În cazul în care receptarea debutului nu a fost relevantă pentru conturul general al promoției, el este semnalat fie ca și un accident de sociologie literară.

Ordonată pe genuri, **Literatura română contemporană** este redutabilă prin curajul ierarhizărilor în relief, cu deschideri orizontale și verticale facilitate de suficiente contextualizări. Fiecare parte dintre cele patru secțiuni (**Poezii**, **Prozatorii**, **Dramaturgii**, **Criticii**, **istoricii literari**, **eseiștii**) comportă câte cinci

(urmare din pagina 6)

trepte valorice, ultima fiind doar o anexă bibliografică unde sunt trecuți fără ezitare și autori a peste zece cărți (însuși Laurențiu Ulici se trece, cu cele zece cărți ale sale, dintr-o modestie nefirească, pe ultima pagină a tomului). Criticul și istoricul nostru literar nu a fost selectiv, ci hotărât să inventarieze și să judece totul, convins fiind că și scriitorii de mâna a treia și a patra își au rolul lor în profilarea promoției. Deși inventarierea se vrea exhaustivă, la sfârșit autorul este nevoit să-și recunoască unele greșeli în ordonare, din a căror cauză a omis unele piese grele ale deceniului, iar alte absențe se datorează evoluției mai greu cantonabile în tiparul prestabilit.

Scriitorii sunt surprinși în analize concentrate, unde se vede lucrul inițial cu fișa, însă avem o istorie și o ideologie literară - iar nu o înșiruire de comentarii - care se leagă conform principiilor ordonatoare supra-individuale enunțate la început de cel care a dovedit o viziune clară asupra literaturii și a țesăturii ei de relații. Profilul circumscris nota specifică, reprezentativitatea și judecata de valoare fără posibilitate de recurs, în ciuda faptului că este posibilă o schimbare, în timp, la nivelurile piramidei, ierarhiile scriitoricești fiind în procesualitate continuă. Descriptivismul este evitat prin sugestivitatea formulărilor, iar improvizarea, prin cunoașterea aprofundată a deceniului respectiv, prin capacitatea sistematizatoare și prin siguranța terminologică.

Literatura română contemporană contura deja, încă de la primul tom, o panoramă echilibrată și credibilă a mișcării literare din ultima jumătate de veac și am toate motivele să cred că autorul ei ar fi rămas consecvent principiilor teoretice (deși lucrurile se complică în anii '80) și de situare axiologică. Spun aceasta pentru că Laurențiu Ulici nu a revizuit nimic în primul tom din judecățile acordate inițial și pentru că, în general, în ultimul pătrar de veac, critica noastră de primă linie nu a emis păreri revizuite ulterior. Ceea ce trebuie revizuit, folosind un termen din critica sociologică, este canonul, care a fost nevoit să favorizeze pe unii prin păstrarea tăcerii asupra altora.

Într-o presă românească în care comentariul

politic se limitează deseori la stadiul descriptiv, al observării, transmiterii și eventual interpretării faptelor, Laurențiu Ulici s-a plasat pe o poziție superioară prin mijloacele analitice de care a dispus și prin credința că viața politică este o manifestare ce aparține culturii societății. Depasionalizarea și civilitatea tonului intelectual i-au înlocuit sentimentul cu ironia și agresivitatea cu toleranța. Laurențiu Ulici pare a se întreba din startul culegerii de articole **Puțin, după exorcism...** ce știm esențial despre o atât de frământată perioadă a istoriei noastre contemporane și ne oferă un document concentrat pentru înțelegerea traseului psihologic derutant („coridorul“) parcurs între 1990-1991 de către o întregă intelectualitate.

Abia după strângerea în volum a fost sesizabilă importanța anamnezică a acestor editoriale care, depășind imediatetea unei suite de evenimente, au dobândit direcție inteligibilă și valoare ordonatoare de durată. Sunt selectate evenimente semnificative și tendințe demne de a fi urmărite, iar viziunea integratoare include întâmplări „la zi“ printr-un context amplu, cu o anumită pondere. Actualitatea, surprinsă în prima parte a culegerii, este dublată în a doua parte de pătrunderea adevărilor generale de către un spirit analitic moderat și nuanțat, desfășurat sub pretextul reflecțiilor asupra unor situații tipice întâlnite în jocul de bridge. Se simte mereu în **Bridge... politic** raportarea la sistemul democratic, cu aluzii la strategii

individuale și colective; la echilibrul de forțe și formarea de coaliții bazate pe transparență și complementaritate psihologică între parteneri; la rolul liderului și al flancului (al aripei) la manevre de culise și cacialmale. Deși întreaga construcție este alegorică, ne cuceresc simplitatea argumentației, finețea desfășurării ideatice și onestitatea cugetului. Încadrarea întâmplării cu rezonanță politică într-o rețea de asocieri și de reguli specifice jocului de bridge smulge textul din spațiul conjunctural în care inițial se plasează. Siguranța judecății îi permite lui Laurențiu Ulici să abordeze pe un ton egal orice subtext, iar nouă ne prilejuiește satisfacția demascării pe fondul atâtor demisii morale și al contopirii gesturilor politice cu cele duplicitare.

Se diagnostichează clar maladiile de caracter ale jucătorilor de bridge: egocentrism, aroganță, mentalitate de pocherist, impostură, amatorism (jucători neaveniți de „septică“ și de „popa-prostu“). Subsecventă disponibilității spre dialog cu cititorul, concluzia ivită din desfășurarea logică deschide și un canal de reflecție cititorului; ponderația și fermitatea atitudinii câștigă și pe moderați, și pe radicali. Realitatea exprimată se comunică și se impune prin suplețea mesajului instructiv, fără teamă, scrâșniri din dinți sau fraze patetice, ideologicul putând fi suportat, discutat și asumat prin limbajul firescului. Putem configura un decalog al jucătorului de bridge... politic și nu numai: important nu este să câștigi, ci să joci bine, deși competența este echivalentă cu eficacitatea; să dai dovadă de *fair-play*; să faci impresie artistică; să nu crezi în hazard și să nu te apuci să teoretizezi după ce ai avut o dată noroc; să înveți din greșelile trecutului; să știi când trebuie să vorbești sau să taci; să te poți pune în pielea altora; să licitezi cartea pe care o ai, fără a subaprecia cărțile de mijloc; să renunți la cartea aparent importantă, însă contextual ambiguă; în fine, să nu fii cartofor.

Acestea au fost și principiile care l-au călăuzit în viață pe Laurențiu Ulici. Inteligența și formația intelectuală, precum și autoritatea morală pe care a câștigat-o în fața breslei scriitoricești au făcut din opera sa un îndreptar etic pentru reflecție pe marginea fenomenului literar românesc.

REPORTERĂ ÎN TIMPUL DILUVIULUI

de CONSTANTIN ARCU

La scurt timp după plecarea lui Oreste, peste Rodăgești se așternu o tristețe sumbră. Soarele s-a transformat pentru câteva zile într-un ghem roșiatic, lipsit de viață, apoi dispăru definitiv și un potop crâncen închise în case întreaga suflare a orașului. De după ferestre, priveau cu toții, cuprinși de o spaimă surdă, valurile măloase, care alergau neconștient peste asfaltul șoselelor, îngrămădind la rădăcinile descoperite ale copacilor cârpe, hârtii și cutii goale de conserve, toată mizeria ascunsă la groapa de gunoi de la capătul târgului. Apa pătrunse prin casele risipite la marginea plată a cartierului Toloaca, dar se insinuă curând printr-o osmoză apocaliptică în pereții blocurilor, împingând până la ultimele apartamente pânze verzi de mucegaiuri. Simțeau cu toții cum igrasia le pătrunde implacabilă în plămâni, însă nu exista nici o posibilitate de împotrivre, decât aceea de a se arunca, într-o deznădejde vecină cu nepăsarea, asupra sticlelor dosite prin debarale și cămări, până când și ultimele picături de votcă fură stoarse fără cruțare.

Dar cu toate că aveau capetele pline de alcool, în mintea fiecărui rodăgeștean încolțise pe neașteptate unul și același gând, pe care însă nu aveau curajul să și-l mărturisească deschis, un cui înfipt dureros în conștiința tulbură a comunității, un păcat rușinos aparținând deopotrivă fiecărui locuitor, începând cu țâncul învelit în pelinci și care nu putea încă să pronunțe exact numele Oreste și până la bătrânul țărănist Purice, cel care într-un toiag cu mâner în formă de cheie se întorsese de mult timp pe tărâmurile imemorabile ale prunciei și susținea morțiș că Oreste era reîncarnarea unui fruntaș din alte timpuri al partidei sale. Gândul acela fu deci suprimat dureros de fiecare locuitor al orașului, până când Vichentie își întinse mădulele, scuipe cu dispreț în apa care se scurgea prin întreg garajul și decretă aforistic: „Când lași să plece un om ca Oreste, te-ai pișat pe bafta ta”. Atât a spus Vichentie, apoi s-a lăsat pe cealaltă parte, după ce a mai aruncat o privire tulbură în apa care șerpua printre resturile de mobilier putred, peste care își aranjase prevăzător canapeaua ologă, unde zăcea de șapte zile încheiate, de când se abătuse diluviul, răstimp în care se hrănise doar cu niște colțuri de pâine mucegăită și băuse două sticle de biter Festival, dosite cu mult timp înainte într-o adâncitură scobită în pământul de sub mobilier, ca rezervă pentru vremuri de restriște sau de boală.

Atât a spus Vichentie în singurătatea garajului, și printr-o misterioasă telepatie colectivă cu toții începură să-și sloboadă gândul apăsător, într-un cor de regrete tardive. Și telefoanele prinseseră să sune fără încetare, iar cineva propuse înființarea unui comitet de salvare sau ceva în acest gen, care să se deplaseze cu cea mai mare iuțeală în Nemția, de unde să-l aducă fără întârziere pe Oreste. Numai că în momentul în care totul fusese pus la cale și se făceau ultimele pregătiri, ploaia încetă pe neașteptate, deși vântoasa mai continuă un timp să se agite prin copaci. Ideea plecării fu abandonată în mod tacit, rușinându-se cu toții

parcă de un asemenea gând superstițios.

Cu toate acestea, șirul ghinioanelor nu se opri aici. Mai întâi se îmbolnăvi grav de ciroză la ficat directorul de la o societate comercială de legume și fructe, un tip care știa exact ce înseamnă o beție strașnică, dar care nu dădea nici un semn că i se va trage ceva de pe urma acestei nevinovate obișnuințe. Și degetul acuzator al târgului a arătat fără ezitare spre votca pe care fiecare dintre rodăgeșteni o dăduse gata dintr-un motiv sau altul în perioada furtunii.

La auzul acestei vești, domnul Lupancu își abandonă cușeta din podul blocului, în care stătuse închis aproape două săptămâni, coborî scara metalică făcând eforturi supraomenești și se înființă în fața ușii apartamentului său, exact în momentul în care Mara tăvălea prin muștele de usturoi niște cartofi fierți în ulei. Domnul Lupancu era într-un hal de sfârșeală care-l făcea aproape de nerecunoscut, iar Mara crezu pe moment că-i unul dintre cerșetorii care începură să se perinde după furtună în număr tot mai mare. Deși zilnic îi dusesse în pod câte o farfurie cu mâncare, Mara nu reușise să-l vadă la față, căci pezevenghiul ținea ușa închisă, spre a nu fi ușurat de vreoa sticlă cu spirt; avea acolo provizii apreciabile. Reuși totuși să ajungă în bucătărie, scoase din buzunarul pantalonilor o sticlă de jumătate de litru aproape plină cu spirt și o așeză lângă castronul cu cartofi aburini. Încercă să zâmbească, însă fața îi era acoperită de o crustă maronie, solzoasă, semn că nu se mai obosise să se spele de câțiva timp, apoi începu să se smiorcăie cum că nu știe exact care director, oricum, un prieten bun al său, trăgea să moară, dacă nu cumva dăduse chiar în primire. Era o aiureală, bineînțeles, de vreme ce toată povestea asta i-o înșirase cu puțin timp înainte chiar Mara, de după ușa cușetei din pod, amenințându-l că așa i se va întâmpla negreșit și lui dacă va continua să bea spirt, fără a se atinge de mâncarea pe care i-o ducea.

Domnul Lupancu începu să se smiorcăie, exact în momentul în care își făcu intrarea, schiopătând, doamna. În brațele ei se lăfăia Petre Roman, gânsacul fără gât. Doamna Lupancu aduse toate păsările și le adăpostise în balcon, de teamă să nu i le înecă ploaia nesfârșită.

- Te-ai stricat la cap, măi omule, spuse doamna. Știi că nu pot să mă urc pe scară și...

- Nu mânca și tu căcat, o întrerupse domnul Lupancu. Spuse totul printre sughituri de plâns, însă cu o neașteptată claritate. Lacrimile săpaseră dăre adânci prin mizeria maronie de pe fața sa și ochii îi erau inflamați.

- Ba mănânc, că-i dreptu' meu! se burzului doamna.

- Mai încet, oameni buni, încercă să-i potolească Mara izbucnind în râs. Parcă sună cineva.

- Las' să sune, spuse doamna pe un ton ceva mai potolit. N-au decât să afle toți ce bețivan tân lângă casă.

Sonoria se auzi din nou, iar Mara ieși în hol, trăgând după ea ușa de la bucătărie. Își strânse capotul, aruncă o privire fugară în oglinda cuie-

rului și deschise, după ce-și îndreptă câteva șuvițe de păr. Prin ușa întredeschisă se strecură o slăbătură fără vârstă. Avea vreo patruzeci de kilograme, cu tot cu mapa voluminoasă pe care o purta în brațe.

- Salut, spuse încet, în timp ce-și scotea pantofii uzi din picioare.

- Bună, Leontina, răspunse Mara. Da' unde te-ai murat așa?

- Ui, ui, că tare-i frig, făcu slăbătura, strângându-se în jurul mapei cu ambele mâini. Privi întrebător spre cealaltă, nefiind în temă cu ostilitățile care continuau pe un ton mai potolit dincolo de ușă.

- Hai, intră dincoace, propuse Mara, arătând printr-o înclinare a capului spre sufragerie.

Intrară amândouă, apoi Mara aprinse lumina. Era cu puțin trecut de cinci după-amiază, însă norii întunecau de-a binelea cerul și părea că înnoptează. Leontina așeză mapa pe masa din mijlocul camerei și-și frecă degetele subțiri, vinete.

- Am fost pe Toloacă, spuse ea, continuând să se fricționeze. E-o lăcărae, de nu s-a văzut. Da' măcar am adunat ceva material.

Cei care mai târziu s-au aplecat asupra vieții rodăgeștenilor din această perioadă au semnalat existența unui fenomen paradoxal. Într-adevăr, un fapt care la prima vedere părea o binefacere pentru morala citadină s-a dovedit în cele din urmă deosebit de nociv.

Mai întâi a surprins peste poate hotărîrea celor mai mari curve din oraș de a abandona studiul profesiunii pentru care erau înzestrate și pe care o practicaseră cu mult zel înainte. Cele trei pipițe al căror lider necontestat era Leontina, și-au părăsit în aceeași zi slujbele de chelnerițe și de dame de companie a țiganilor care mișunau prin bâlciu orașului, fără a da cea mai firavă explicație. Se făceau tot felul de presupuneri, însă nimeni nu fusese în stare să spună exact ce și cum se întâmplă. În primele zile, cu toții au fost tentați să pună abaterea pe seama unor toane de moment mai ales că toate trei erau cunoscute ca fiind dubine de acasă, dacă avem în vedere măcar frecvențele lor internări la secția de psihiatrie a spitalului.

Cum însă convertirea lor părea la un moment dat fără recurs, polițiștii și preoții au încercat să-și asume merite, ultimii luând chiar un avans substanțial în această competiție, în momentul în care toate trei au apărut în centrul orașului purtând pe piepturile lor, atât de primitoare înainte, cruce mari din lemn. Istoria ne oferă destule exemple de convertire, însă aceasta părea cea mai spectaculoasă de la Maria Magdalena încoace. Cu toți erau convinși că fetele își vor anunța în scurt timp retragerea după zidurile vreunei mănăstiri și goli rămas prin plecarea lor se va umple de îndată, mai ales că pretendente erau cu duimul și o parte lor făcea intense cursuri de specializare în Sтамbul.

Cum fetele totuși nu dădeau nici un fel de semne care să confirme cât de cât bănuiala unimă, gestul lor căpăta semnificații de-a drept

misterioase. Deruta generală era sporită de condescendența imperială pe care fetele o arătau față de Suru, fostul lor pește, o piticanie smolită și cu multe condamnări, scăpat de ani grei de pușcărie printr-un decret de grațiere din vremea lui Ceaușescu, care le urmărea pretutindeni, amenințându-le nu se știe de ce ba cu oca cea mai grea, ba cu ireparabile slujiri. În primul moment oamenii de bun-simț au fost indignați de insistențele ipochimului, însă nepăsarea tipelor față de inevitabilele și gravele amenințări i-au convins treptat că nu e nimic grav sau, în orice caz, că acelea au în spate pe cineva cu mult mai puternic.

Totuși, expectativa fetelor, care părea să se prelungească pe timp nedefinit, produse o disfuncție în mecanismul social al orașului. Cum poziția lor nu era pe deplin clarificată, virtualele pretendente nu cutezau să-și facă publică disponibilitatea, așa că foarte curând se resimți pe piață o penurie groaznică de curve, mai ales că cererea rămăsese la același nivel. Costan și Geo își arătau pe față frustrarea, amenințând că în cel mai scurt timp vor declanșa o grevă numai pe acest motiv. Ei veneau și cu argumente puternice, cum că va crește numărul violurilor asupra femeilor nevinovate ori al homosexualilor din oraș, păcate care vor trebui puse până la urmă în cărua primarului, principalul responsabil de bunul mers al urbei.

Aceasta era partea văzută a situației, peste care primarul putea trece fără prea mare bătaie de cap. Există însă un curent subteran cu mult mai puternic. În acest cor ascuns se uneau vocile avocaților, profesorilor și medicilor; de aceeași parte a baricadei se găseau funcționarii mărunți, patronii și de-a valma vânzătorii, cărora li se adăugau onorabilii consilieri locali. Toate aceste categorii sociale, beneficiare ale unor servicii discrete și ireproșabile s-au văzut dintr-odată în postura unor țânci în pragul înțărării, abandonati fără milă în brațele unor consoarte ofilite și prea puțin îngătore.

Situația devenise tensionată și putea să răbufnească sub forme imprevizibile. Într-un sfârșit, i se aduse la cunoștință și primarului, de către oamenii săi, nemulțumirea care moinea periculos. Omul se adânci în gânduri, cântări variantele propuse de apropiați și în cele din urmă trimise un polițist care să le escorteze neîntârziat în fața sa. Știe că au fost aduse toate trei, însă ce anume s-a discutat în biroul primarului în răstimp de aproape o oră, după ce acesta a cerut categoric secretarei să nu fie deranjat nici măcar de primul ministru, e greu de spus, deși presupuneri s-au făcut cu duimul și nici vorbele în doi peri n-au lipsit. Cert este că în momentul plecării fetele erau grozav de bine dispuse, iar Leontina i-a ciufulit părul secretarei, în timp ce Lori și Vica se stricau de râs.

La câțva timp după plecarea fetelor primarul fu găsit în birou într-o stare accentuată de prostrație, din care n-a mai ieșit nici după ce a fost schimbat. Omul privea sticla goală de whisky din față, însă nu scotea nici un cuvânt. A rămas în fotoliul său până la sfârșitul programului, iar în săptămânile următoare deseori a putut fi surprins meditănd ceasuri întregi în aceeași poziție.

Bomba explodă chiar a doua zi, fix la orele zece, când cele trei silfide lipiră afișe pe toate zidurile orașului, anunțând apariția unui săptămânal de informație, „Curierul de Rodăgești“. Afișele erau scrise cu tuș, pe coli smulse dintr-un bloc de hârtie. Toate trei grațiile, se înțelege, făceau parte din colectivul redacțional.

Vestea avu un efect de-a dreptul năucitor. Ceea ce uimea din capul locului era componența

redacției, de vreme ce se știa exact că fetele nu aveau decât șapte-opt clase și abia de reușeau să scrie notele de plată la bar. Asupra cheltuielilor de tipar nu-și bătură prea mult capul, însă curând prinseră să se întrebe cu privire la conținutul publicației. În acest punct, cu toții și-au dat seama că o asemenea jucărie în mâna tipelor putea fi deosebit de periculoasă, de vreme ce știau atâtea lucruri, ce l-ar fi putut compromite pe oricare dintre ei în cel mai scurt timp. În plus, săptămânalul nu putea fi decât unul de scandal și, evident, cu pronunțat caracter erotic, ceea ce ar fi avut influențe dintre cele mai nefaste asupra educației odraslelor lor.

Un mare pericol plutea asupra urbei, însă chestiunea era delicată și trebuia tratată cu multă atenție. Făcură tot felul de planuri cu privire la piedicile pe care le-ar fi putut pune apariției periculoasei tipărituri. Prima părere fu de a le plăti bine, numai să abandoneze ideea vreunei publicații pentru cât timp vor trăi ele. Renunțarea la varianta, în fața obiecției că în acest fel își asumă riscul unui pericol de șantaj perpetuu, ceea ce nu putea fi acceptat. Se gândiră apoi la mituirea tipografilor, la sabotarea tipografiei de la Sudova și la altele încă și mai năstrușnice.

Protipendada masculină a orașului nu reuși să se pună de acord asupra planului de bătaie, când primul număr al săptămânalului invadă tarabele din centru, pe care se expuneau în mod obișnuit cărți vechi. Deruta generală fu sporită de neașteptata apariție, deși se lucrase chiar sub nasul lor. Toate măsurile preventive pe care le luaseră în cel mai conspirativ mod fuseseră ocolite cu o dibăcie diabolică. Gândul că în rândurile lor se află un trădător abject nu mai putea fi ocolit. Nici măcar cei mai apropiați prieteni nu-și mai împărțeau micile secrete, terorizați de suspiciunea care se instalase pretutindeni.

Starea de tensiune din primele momente începu însă destul de repede să se destrame. O primă dezamăgire încercară chiar când dădură cu ochii de teancurile de foițe acoperite cu cerneală tipografică roșie, culoare ce producea o impresie dezagreabilă. Apoi, în locul unui editorial, Leontina (Îna, cum semna acum) publicase o poezie de-a dreptul idioată despre micul București din nordul țării, deasupra căreia își plantase o poză mare cât întregul text. În rest, cele două pagini ale publicației conțineau articole de ordin general, din care puteai deduce doar că indivizii din Rodăgești nu au egal, toate semnate sub pseudonime de felul Corina ori Viola, obținute prin alăturarea parțială a propriilor nume.

Cum nu era nimic care să deranjeze câtuși de puțin, își spuseră răsuflând ușurați că nebunii liniștiți pot fi lăsați de capul lor, mai ales că Leontina anunța apariția cât de curând a unei cărți de poezie. Dar ceea ce îi impresiona pe toți la modul plăcut fu constatarea că, deși materialele erau străbătute de un filon erotic viguros, micile putori evitau cuvintele tari, substituindu-le înțelesul prin metafore ca „triunghiul intim“ ori „gingașele balonașe“. Deși toată chestia era o aiureală fără cap și fără coadă, săptămânalul rodăgeștean, prin simplă sa apariție, schimbă dintr-odată poziția socială a celor trei parașute, acestea bucurându-se, cel puțin pe față, de o evidentă considerație, la care nici n-ar fi visat cu puțin timp înainte. Există însă o temere ascunsă că oricând fițuica își putea schimba înfățișarea.

Acest prim număr și-a făcut apariția în târg cu numai câteva zile înaintea plecării lui Oreste. Când Petea îi aduse un exemplar, Oreste îl șterse fugitiv cu privirea pe o parte și pe cealaltă, apoi

făcu o legătură între culoarea cernelii și ciclul parșivelor artiste, pe care gardianul se sfii mai târziu s-o reproducă. Împături, totuși, foița, afirmând că o va lua cu el, spre a dovedi românașilor din Germania în ce hal de decădere a ajuns între timp Leontina. Din câte s-a aflat apoi, într-adevăr, Oreste luase cu el acel exemplar, reușind să stârnească destule amintiri nostalgice românilor de acolo. Auzind despre toate astea câteva luni mai târziu, Leontina ar fi replicat măgulită peste măsură: „Niște idioți; n-au decât să mă lingă undeva, dacă nu le place“.

Potopul care a început la scurt timp, a întârziat apariția următorului număr, deși fetele pregătiseră materiale cât nu ar fi putut cuprinde câteva hebdomadere bune. Dar dezlănțuirea pluvială inundase în bună măsură străzile, și deplasările spre Sudova fuseseră întrerupte. Ceilalți rodăgeșteni, îngroziți la gândul că se apropie sfârșitul lumii, uitaseră cu desăvârșire de existența insolitei publicații din orașul lor. Fetele erau la curent cu această stare de spirit și încercau să revină în forță.

După ce-și fricționă îndelung ghearele învinețite, Leontina deschise mapa. Teancul de hârtii se împrăștie pe masă, iar fata începu să le sorteze în teancuri diferite, pe trei categorii, pe criterii numai de ea știute. Își mișcă buzele silabisind continuu, ceea ce părea s-o amuze grozav pe Mara.

- Da' stai pe scaun, zise răzând.

- Mare vacă, spuse Leontina puțin mai târziu, așezându-se pe scaunul de alături. Mototoli foaia smulsă dintr-un vocabular, peste care zăbovise câțva timp, apoi o așeză pe colțul mesei.

- Cine, fato? întrebă Mara.

- Ia, vaca asta de Vica, preciză cealaltă. Dacă și la pat îi la fel de bună, n-are decât să-și pună funia de gât.

Mara izbucni în râs. Era îmbrăcată într-un trening roșu și râdea zgomotos de obicei. Se bătu cu palmele peste coapse, apoi se întoarse spre ușă.

- Mă duc să fac o cafea, spuse printre hohote.

Leontina nu răspunse propunerii, continuând să examineze foile din față. Mara închise în urma sa ușa și intră în bucătărie, unde domnul Lupancu ațipise pe scaun, iar doamna tocmai turna spirt într-un pahar. Lichidul coborîse mult sub jumătatea sticlei de care recalitrantul său soț se despărțise cu multă strângere de inimă.

- Da' cine-o vinit, Marișca? întrebă doamna.

- Ia, Leontina, răspunse neutru Mara. Vrea să-i mai bat ceva la mașină.

- Iară? Vezi, nu te lua după capul ăstora, că nu ieși bine, ascultă ce-ți spun.

Mara puse câteva lingurițe de cafea în ibric și începu să mestece atentă. Sfatul mamei sale părea s-o plictisească oarecum, semn că mai purtaseră discuții pe aceeași temă.

- Eu dactilografiez, mămică, și-am spus o dată. E treaba lor ce scriu, eu nu fac decât să bat la mașină. Și ele plătesc, n-am nici o treabă cu ziarul lor.

- Na, știi ce poame îs astea, repetă doamna, privind cum tânăra ridică ibricul de pe flacăra.

Din debaraua de alături se auzi un zgomot și Mara se uită într-acolo. Apoi se desluși clar o bătaie de aripi.

- Doamne, am uitat gânsacul în debara, spuse doamna Lupancu și se bătu cu mâna peste frunte. M-am luat cu tat-tu și-am uitat de Petrică. Nu știu un' s-o lovit la o labă, sărmanu'.

Mara începu iar să rădă și părăsi bucătăria cu ibricul de cafea, în momentul în care domnul Lupancu își ridică, total dezorientat, capul.

POEZIA ROMÂNĂ DUPĂ PROLETULTISM

de BARBU CIOCULESCU

A se delimita de ideologia, ca și de modul operațional al unor apropiate în timp antologii - vezi Laurențiu Ulici, 1997, Florin Șindrilăru, 1998, Marin Mincu, 2000, ca și de altele mai vechi dar în zona proximă, a fost preocuparea principală a lui Constantin Abăluță, ușor verificabilă prin alegerea punctului de plecare - perioada postproletcultistă, respectiv momentul istoric al revenirii liricii românești la matca firească a predominanței criteriului estetic, în acea măsură care a îngăduit manifestarea unor personalități, crearea unui climat de autentică valorificare artistică. Și, bineînțeles, pregătirea terenului pentru noi etape experimentale.

Antologatorul a urmărit fenomenul de suprapunere a dogmelor („prin încheata dar sigura lor erodare dinlăuntru și dinafară”), îndreptându-și atenția asupra succesiunii valorilor - de la cel dintâi, gravitând în jurul lui Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Petre Stoica, Gabriela Melinescu, Gheorghe Tomozei, către cei numiți „independenți”, depășind, deci, momentul gravitațional, precum Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu. Un al doilea val, și acesta cu sursele lui, îi cuprinde pe „onirici” și pe cei oarecum afiliați lor - Dimov, Mazilescu, Daniel Turcea, Mircea Ivănescu. Ca și în primul val, ființează și aici „independenți” - Mircea Ciobanu, Cezar Ivănescu, Constantin Abăluță însuși, Grethe Tartler. Cu adaosul final al celor de la „Echinoc”, care deschid, în fapt, o altă perspectivă.

Un poet de însemnătatea lui Nicolae Labiș nu figurează în antologie, considerat în afara generațiilor. În totul, 97 de poeți, reprezentări în texte însumând aproximativ 23.000 de versuri. Din motive ce nu au ținut de voința antologatorului, șase poeți (Mircea Dinescu, Ion Gheorghe, Ileana Mălăncioiu, Ion Nicolescu, Adrian Păunescu și Marin Sorescu) sunt prezenți numai prin comentariul critic. Lipsa de relevanță a împărțirii pe școli l-a determinat pe Constantin Abăluță să ordoneze alfabetic sumarul, cu singura excepție a sa, spre a nu deschide antologia asupra propriului nume. Față de abundența textelor și de amplitudinea comentariului critic, bibliografia autorilor a fost redusă la strictul necesar.

Pentru diminuarea gradientului de subiectivitate a comentariului critic, primelor considerente, datorate antologatorului, îi succed opinii ale unor avizați critici, nu însă până la a transforma comentariul într-o confruntare de opinii neconvergente. Întrucât antologia,

prin aspectul ei alfabetic, are și configurația unui dicționar, iar volumul comentariului critic și numărul de poezii alese răspunde importanței pe care C. Abăluță a acordat-o autorului în cauză, vom certifica și caracterul de istorie a poeziei românești postproletcultiste, mărturisindu-ne adeziunea la cele mai multe din mediile valorice exprimate.

Recuperarea fiorului liric de profunzime din operele unor poeți atât de diferiți totuși nu i-a pus lui Constantin Abăluță probleme, îndrituind observația prefațatorului - Eugen Negrici - după care poetul C.A. a ucis în el un critic. Însă ideea alcătuirii unei antologii pe tema propusă putea aparține, egal, unui poet, cu atât mai mult cu cât C. Abăluță vede în oricare antologie o operă de ficțiune prin decupaj. Se impune, atunci, un tablou abstract, precum, în strictul plan informațional, actul unilateral de opțiune. „Astfel că, scrie Constantin Abăluță, la o serie de poeți formalisti ori doar industrioși am ales acele insule de simțire/gândire oarecum excentrice viziunii poetice predominante.” Atingem aici punctul sensibil, călcâiul lui Achile, al oricărei antologii, seducția obiectului perfect, în dauna celui curent. Situația antologiei cu un grad mai sus asupra recoltei cotidianului liricii, dacă nu și cu mai mult. Dar să nu ne plângem că mireasa e prea frumoasă!

Pariul e întotdeauna al antologatorului, afirmă C. Abăluță, altfel zis acesta va căuta mereu accentul personal al autorului prins în rame, chiar dacă în textul critic nota generală va fi mai parcimonioasă. Formal, autorii cuprinși în antologie sunt cei ce au debutat editorial între anii 1957-1971, „adică perioada de porniri a seriilor '60 și '70, care se confundă parțial și cu perioada de miniliberalizare”. Bunăoară, Florența Albu „debutază în volum în perioada în care hăturile ideologice slăbind, poezia românească făcea prima mare descoperire post-proletcultistă: poezia de notație în vers liber”.

Genul de merit recunoscut fiecărui poet arată și gradul de prețuire, simpatia fiind oricum indusă, o dată ce acesta a fost selectat în prima centurie, joc subtil în gama valorilor. Așadar, „Miron Kiropol posedă arta inefabilă de a încorpora în fiecare vers de-al lui credința”. Pe când poezia Angelei Marinescu „evoluează de la un expresionism moderat cu accente adamice, până la unul nihilist, încrâncenat, devastator”. Gabrielei Melinescu i se recunoaște, ca una din marile ei calități fran-

cheța: „Ea nu fabulează dincolo de limitele stării de grație și nici nu se depărtează de lucrurile imediat cunoscute”. Pentru că: „știe că n-ar mai vibra cum se cuvine (în text, o freudiană eroare de tipar: cum se cuvinte!) și s-ar despersonaliza”.

Se întâmplă ca nota pusă de antologator, adesea formulată în termeni și ei poetici, să fie redusă în tipare mai strâmte de criticul care succede. La cartușul dedicat liricii lui Marin Mincu, dezarticularea imaginilor și a sensurilor la care recurge textualistul ar fi de fapt „proiectarea într-un eter ironic a acelorași nopți și văi ale vegherii care, din obscurul lor locaș continuă a-l îmboldi, a-i da prilejuri de gălceavă”. Termenii lui Gh. Grigurcu sunt mai concisi: el vede în întreprinderea poetului o plasă de sofisme și „incisivități” în care realul și auctorialul își amestecă rolurile”. Concluzia arbitrează: „Poezia lui Marin Mincu (de lirism involuntar, lirism al artificului, lirism al savantelor discursuri despre poezie ca frivolitate superioară a spiritului) incită ori dezamăgește, după cum cade lumina umorală a cititorului”. Ceea ce, raportat la acea umoare s-ar potrivi și liricii lui Nichita Stănescu, ce beneficiază de un întins curs critic, apelând la luminile lui N. Manolescu, Gh. Grigurcu, Marin Mincu însuși, Eugen Negrici - lista e încă mai lungă.

Pentru antologator, fidel principiului conducător al antologiei sale -, lirismul necondiționat de forme, genuri ori tematică -, în tot ce are mai bun Nichita Stănescu (deci dincolo de „noianul de experimente alambicate și auto-pașite”) apare ca un poet al ființei plene, al erosului fantast, al dezabuzării existențiale, colorate cu „șăgalnice cinisme cosmice eschive”. În termeni poate prea hotărâți, la Nichita Stănescu „evazionismul planetar înlocuiește țarcul proletcultist. „Și după rânduri encomiastice, ghilotina: „credem că «dreptul la timp» al poeticii nichitastănesciene este într-o măsură importantă grevat de ceea ce astăzi este perceput ca o indiscutabilă eroare: confundarea lirismului cu plasticizarea și sentimentalizarea ideilor”. Aidoma cum ar putea să aibă, fie și numai parțial dreptate Marin Mincu, afirmând că oralitatea structurală a liricii lui N.S. „pare să fie mai mare decât bănuisem”.

Evident iubit, George Almosnino „este unul dintre cei mai inspirați poeți români”. Două forțe motrice ar structura universul său poetic: uitarea și reamintirea - ori, altfel spus, accelerația și frâna, textul și lacunele lui, narativul și elipticul, arta, în fine, de a face un poem lung din doar două colaje de stări, din amintiri întâmplătoare, din secvențe la limita simțurilor. Sau din „utopii subțiate până când ating suprafața curgătoare a realului”. Integral admis, George Almosnino cunoaște felicitatea.

Sunt și execuții pe toată linia, vezi tratamentul aplicat lui Mircea Dinescu, declarat de inspirație vulgară și tehnică sumară. La acest poet, vivacitatea se întoarce în cusur: „Posibilitatea de a asocia orice cu orice

(precum odinioară Voronca, precum azi Cărtărescu) e adesea cea mai periculoasă calitate poetică". Specificându-i-se ambivalența, lui Adrian Păunescu i se iartă - nu fără a-i fi însă numită - „uzina de versuri bubuitoare, pateticizând, cosmizând, politizând cu zel într-o agoră imensă ce confundă inconsistența și orantitatea cu vocația poetică", pentru acea latură modest-introvertită, sugerând empatie, creând imagini vii și nesofisticate. Poate că am fi nedrepti socotind că poeți cu cel mai apropiat gen de al său - Nora Iuga, de exemplu, Sebastian Reichmann - sunt și cei mai bine înțeleși, poate că am trăda buna credință certă a lui Constantin Abăluță notând punctul în care comentariul critic transcende poetic: „Poezia lui Sebastian Reichmann seamănă cu un cap retezat din care se scurg, o dată cu materiile organice, fragmente de gânduri incomplet formulate și resturi din senzațiile înregistrate de simțuri cu o clipă mai înainte, toate acestea revărsate în grabă și luând contact cu amalgamul opresant de elemente ale realului exterior, printr-o flamă electrostatică".

Fascinația proiectivă a verbului este recunoscută și liricii lui Daniel Turcea, în asemănători termeni flamboianți, dar într-un verdict închis: „Un abur rece învăluie versurile, sclipiri de bile și evantaie răzbat pretutindeni de parcă te-ai afla într-un muzeu holografic, onirismul poetului e unul strict fantezist, nu visceral, decorativ, nu ontologic". Gh. Grigurcu va vorbi, în schimb, de dorința poetului de a trăi intensiv „printr-o revărsare într-o geografie inverificabilă", opinia lui Marin Mincu numind, la Daniel Turcea, un poet încercare, „în prelungirea unui Ion Barbu explicitat și trădat prin redundanța utopiilor lexicale dimoviene".

Arareori, ca la Mircea Ciobanu, o întregă operă se interpretează printr-un singur motiv - la autorul citat, armura. Cu un mare punct pe i: „Damnarea la care este sortită rasa umană, păcatul necunoscut căruia i-a căzut pradă, dezastrul inițial din care se trag toate acestea: iată problematica angoasantă a unuia dintre cei mai importanți scriitori români". Gândită a deveni auxiliarul iubitorilor de poezie și îndrumătorul celor care învingând masivitatea tomurilor inițiază doar o încercare de a se apropia de poezie, tentativa de a jalona principalele deschideri lirice ale unei epoci aurale curios (sau nu) intrată astăzi într-un anume con de umbră, propune implicit o clară de valori. Fie criticul, fie genuinul cititor o va putea amenda, nu și contesta însă în globalitatea ei.

POET AL FIRESULUI

de CĂLIN CHINCEA

Una din ambițiile Editurii Augusta este aceea de a favoriza/provoca un contact firesc între scriitorii români din Basarabia și lumea românească. Leo Butnaru face parte din generația de mijloc a culturii române și a celei basarabene, o generație împlinită, căci a reușit să treacă fericit peste barierele (politice, culturale, de mentalitate) impuse, pe care le-a învins printr-o existență frenetică de gazetar, mereu aproape de pulsul evenimentelor, scriind nu numai cu stiloul, ci și cu sufletul deschis, trăindu-le cu grație, adică cu profesionalism, avatarurile. Mai ales că acest lucru înseamnă investirea cu dreptul de a fi un cavaler al limbii române. Pentru un poet, jurnalistică poate însemna uzura, pierderea inefabilului în derizoriul concretului. Pentru Leo Butnaru și scriitorii basarabeni însemna libertatea de a fi acasă, în limba lui Eminescu. Dreptul de a fi și a comunica... Le-a făcut pe toate: anchete, reportaje, interviuri, scriind zilnic, cunoscând din plin ce înseamnă greul vieții de redacție. Exercițiul cotidian al scrisului i-a marcat devenirea scriitoricească în sensul că i-a rupt inhibițiile, transformând scrierea poemului într-un ritual. Scrisul său nu se deosebește prin nimic de cel al confrăților români, vorbesc de strălucirea limbii, dar și de nivelul elevat de instalare în cultura românească. Cărturarii basarabeni au urmărit evoluția culturii românești prin intermediul librăriilor din marile orașe din fosta U.R.S.S.: Chișinău, Leningrad, Kiev, Cernăuți, Odessa etc. Orice deplasare era fructificată prin transportul a zeci de cărți românești la biblioteca de suflet din Chișinău. Prieteni din marile orașe rusești procurau noile apariții și le trimiteau prin colet poștal. Judecând drept, accesul la cultura română era dublat de tot ceea ce piața sovietică putea să ofere. Prin eforturi uriașe Leo Butnaru s-a format ca intelectual alături de generația lui Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu etc. urmărind atent mersul literaturii române.

Exercițiul firesc al scrisului în limba română l-a apropiat de spiritul și gândirea românească, exercițiul cotidian i-a provocat plăcerea de a vorbi și scrie în această limbă. Bucuria exprimării este vizibilă cu evidență în scriitura lui Leo Butnaru, unde textul se împlinește din atmosferă benefică din jurul unui cuvânt, generatoare de sensuri și izvoditoare de text, grație căreia poetul navighează iluminat de sirenele comunicării prin limbă, sedus de varii spații lingvistice care permit condensul în jurul cuvântului de sprijin. Cuvintele pornite cu simpatie încearcă să acrediteze prezența în text prin acolade, explicitări, jonglerii pline de fantezie, grație și umor. Fiecare text este o aventură spre spații mereu inedite, tot mai fantastice, cu o metodică disponibilitate ludică. Dacă poetul începe textul cu bucurie și euforia rostirii melodice, demonul performanței lingvistice îl exersează în discursul ironic și fantezist. Jovial, bonom de un optimism contagios, poetul se situează în regimul luminos al scrierii, disponibilitatea sa fantezistă nu atinge accentele tragice pe care le avea Marin Sorescu. Efuziunea rostirii artistice nu cade în manieră. Poetul e, într-un fel, un explorator căruia îi place să desțelenească spații imense, spre a ajunge la țelul promis cu dexteritate și nonșalanță, sfidând opreliști, bariere,

capcane, multe inventate, multe accidentale...

Disponibilitatea asumării, transformării, peregrinării în diverse stiluri nu este doar la nivelul vocabularului, ci și la nivelul modalităților estetice. Poetul nu își refuză nici o tentație, folosind cu deliciu șansele oferite de postmodernitate. Iată, în poezia **Fifty-Fifty** coexistă jargonul anglofon, vocabularului uzual, comentariul meta-textual, expresia populară, termenii religioși, cifre, lexic de specialitate și cuvinte în italienește. Poemul evoluează de la atmosferă, de la o vagă intenție de comunicare, spre a se instala inefabil în câteva teme litigioase, la ordinea zilei, expuse cu limpezime, și care spre a fi pe placul cititorului sunt însoțite de expresii picante. Din divagație în divagație, bătând câmpii cu grație poetul meditează asupra rosturilor mâinii stângi. Structură comunicativă deschisă, poetul accentuează ideea conversației frivole lipite pe subiecte minore, uzând însă de o disponibilitate speculativă majoră. Jovialitatea expansivă stabilește relații de simpatie cu cititorul căruia îi trimite mesaje permanente, expresii din vorbirea vie, în spatele cărora perorează într-o protuberanță speculativă infinită. Plăcerea rostirii este contaminantă și vine din experiența lui Creangă, cel cu expresiile și muzica frazei, dar și din instinctul gazetăresc de a le așeza într-o palpitantă punere în pagină. Poetul uzează în afara conflictului dintre vocabularul internațional și vorbirea neaoșă, efectele jocului de cuvinte bazat pe apropierea formale. Exemplu, **baltă-băltoacă**: „Discut/ cu diplomații de la București/ întrebându-ne confidențial-frățește de ce/ unii dintr-ai noștri lasă lucrurile baltă/ în timp ce alții le lasă de-a dreptul băltoacă" (**Ambasade la Chișinău**).

Strategiile ironiei găsesc un teritoriu propice în aspectul prozaic al textului, fraza urmând traseele exclamației, interogației, conversației și luării în răspăr. Micile tablete merită să fie citite ca poezie prin încărcătura lor plină de grație, prin șansa deschisă meditației, deși punctul de pornire este unul jurnalistic. Ce divagații superbe poate naște conversația metatextuală: „La începutul acestui poem/ s-ar fi cerut probabil vreun motto din/ Minulescu («Mă cunoșteau din vremea/ Când colindam pământul/ Cu gândul/ Și cu ochii Europei») sau poate/ se cuvenea să potrivesc vreo mică exagerare filosofică dar/ slavă lui Socrate (cel din copilărie care încă/ nu știa că nu știe nimic) am putut renunța/ la neobligatoria diplomație preventivă/ intrând direct în subiect: Ce/ densitate de țări în Europa/ Câte două/ pe cap de locuitor cel puțin în cazul/ celor două state românești. Într-adevăr ce/ densitate de țări în Europa... Și totuși/ țara mea/ asemeni țării tale/ asemeni țării lui se află/ peste nouă mări și nouă pustiuri de tristețe..." (**Harta Europei**).

Elegant și rafinat, subtil și expresiv, expansiv și firesc, Leo Butnaru este un răsfățat de zei și de public. Merită cu prisosință consacrarea datorată premiului Uniunii Scriitorilor din România. Leo Butnaru părea a fi un mare poet, și un om fără faoane. Un trudit al poemului înzestrat cu o înaltă conștiință estetică.

MUNCA MORTULUI LA FOSTA SA VIAȚĂ

sau

GHIDUL SUPRAVIEȚUIRII POETULUI

de MARIAN DRĂGHICI

Correspondență cu bătrînul meu cîine credincios Carl Gustav. Pseudo-jurnal african. Poem/ fragmente)

***19 oct.'99/ Dragă Carl Gustav, luat cu angaralele vînătorii (răzbit de arșiță, mi-am mutat cortul spre mlaștini, în împărăția (înțărîmii) mai să uit de **Negresă**.

Scrie-mi de ultimele apariții și ce mai fac băieții pe la Muzeu. În **Eclipsa**, un Paul Vinicius plecat de la mîna meșterului Mazilescu, în fine belfer pe propriile-i catalige, umblă pe la ferestruicile amicilor și, ba suspină pe o frunză de lăptucă iubiri imaginare, ba trage la măsca din harmonica roșie neauzită poezii de un stil rafinat/tandru seducător, cu dedicație. Fără jucăreanu denumită geniul inimii, Paul intuise exact, arta ca și cultul prieteniei, e scremere de sfîntere, foc de paie & goană după vînt. Oricît vor scînci vulpile sterpei erudiții că strugurele acesta s-ar fi născut de moft, **Eclipsa** apărui definitiv dulce-acrișoară, cuceritoare, paulinică. Și scrisă/rescrisă cu inima timp surizătoare, firește, genială (premiul nostru pentru P.V.: îmbrățișează-l și pupă-i mîna cu ciocul papagalitei!)

Dacă publică Agop. trimite-mi. Domnu' Breban. Ecovoiu. Dan Stanca. Idem, Grosan (roman). **Gerda** lui Constantin Stan.

În fine, îmi procur **O victorie covârșitoare**, de Aurel Pantea, să constat (nu fără decepție) că A.P. nu și-a dus defel spiritul poetic să se roage, cum anunțase într-un interviu.

Dar ce discurs puternic și original, ce bacovian poet giacomettic! E destul, e maximum, și totuși mă interesează (posibila?) "conversiune" a unui liric de-o asemenea forță neagră.

Mai nou, din Constantin Abăluță strălucește **Cîrțița lui Pessoa**. Din Nora Iuga, Nora Iuga. (Inima ca un pumn de boxeur, poezie autentică pînă în măduvă cum se spune. Tragică, dar neîncrîncată: senină, difuz-luminoasă. Și, lucru rar la poeți - mai rar decît s-ar părea - respiră firescul. Lumina, seninătatea sunt ale firescului vocii sigure, de-acolo iradiază egal în text și (se simte la lectură) în toată ființa poetei care, - ce miracol!, și ce răsplată! - în actual scrierii/ rostirii devine instantaneu sursa propriei luminozității cutremurate, redemptive, iradiante - ca o lampă stinsă-aprinsă-stinsă-aprinsă cu suflul la răsuflarea de pe urmă, a fiecărei clipe, la masa de scris

În trecut fie spus, lecția firescului pentru nouăzeciști/ post-moderniști, parcă nici nu contează. Moda acestui deceniu, inclusiv pentru puternica tabără femeiască, fu să demonstreze firescul înțeles ca exaltare a unei masculinități pironite în sex, gen **hai să ne plimbăm bărbătuși & muieruși** cu (pardon) **coatele la vedere prin țîg**, surprizînd o literatură a detabuizării, sub bagheta penetrantului critic - briant/ șarmant/ mefistofelic, nu zic nu - căruia, în trecut fie spus, ca motan faustic i-am zărit nu o dată ba copita despăcată-n flama minții, ba codița atent disimulată în buzunarul negrei redingote: Boerescu.

Acestei mode fals-testiculare îi opun decis/naiv ce-ă mai rămas din geniul inimii, din inima timp-surizătoare a bărbatului neputincios, în cretinica Epocalipsă: o firă delicată. De peste un veac (1872), atît de "slabul", de "efeminatul" *Par delicatessse! J'ai perdu ma vie* pare a institui (tautologic vorbind) masculinul absolut în poezia post/modernă. Aud? A, preferați: *Un soir j'ai assis la Beauté sur mes genoux. - Et je l'ai trouvée amère. - Et je l'ai injuriée...?*

*** Fostei mele vieți, prin bunăvoință/ vederi din ușa cortului:

1. Nu cred în poeții cu suprastructură (doxă), fără artă poetică personală, geniul inimii, cojonese.

Niște profesioniști ai mimării/ simulacrului, și-atît. Interesați! Ei fac literatura poeziei, dar "se jură" că fac poezie. Deși, băieți "dăștepți", știu bine ce (nu) fac: mimetism (superior). Prin literatură/literaturizare, poezia este denaturată, deturnată, devalorizată, desacralizată... Poet, nu funcționar al literaturizării poeziei. Poet, unul care mută "fața" poeziei din interiorul, din spiritul ei, lucrînd la grație, dar cu "simțul istoriei" (1, fără să insuflă sentimentul efortului, al unui tur de forță gîfîit.

Grația, o știe și draga-saxifraga, și boul bălții, e înnăscută.

2. Consider poezia la modul cel mai serios cînd nu o scriu. O trăiesc pur și simplu (scriu mult în mînt, rescriu), fără să o trădez transcriind-o dintr-o memorie halucinantă, trecînd-o de pe "scoartă" pe hîrtie. Transcriu puțin, cu mari precauții (aș!). Poezia, ca virtualitate de scris, de exprimat, este inepuizabilă. Suprafața cortexului, chiar dacă ar atinge cîteva hectare, e limitată. A scrie mult pe hîrtie este, oricît de paradoxal ar suna, împușinarea poeziei, prin disoluție.

(Cît despre pletora agresivă, calibanică, proliferantă, a poetului "talentat" și ignar - nimic. Dar nimic.)

3. Să resuscităm un truism: cu fiecare poet în parte poezia își regăsește mijloacele de a exista. Buuuun! Criza poeziei? Modul ei de a fi, motorul schimbării formelor/ tipurilor/ răscolurilor de cai de poștă. Domnița, aceeași scrofiță tip felină, fie suferă și suspină (pe canapea), fie dă cu biciul în bunul Dumnezeu,

tot poezie se cheamă și tot cu gheruțele mînjite în sîngele poetului se ghiftuiește. Poetul, vai de capul lui, n-are nici o șansă de scăpare, oricîte figuri ale eschivei ar imagina: poate să se înșurubeze în păhăruț, să se deghizeze în clovn, circiumar, negustor de tablouri, poate să plece în Africa să-mpuște lei, poate "să-și ducă spiritul poetic să se roage" (A. Pantea), poate opta între Balamuc și Mă-năstire, și pînă una-alta să nimerescă la Cimitir.

Dar, de poezie, o dată născut poet, nimeni nu scapă *Never!* Toate încercările de-a fi altcineva/ de-a face altceva, sunt sortite eșecului, ratării, într-un cuvînt ridicolului. (*fbre, eu de mine vorbesc*)

Prin asta se distinge un poet/ un artist născut, de unul făcut. Prin doza de ratare conținută, consubstanțială destinului său.

*** Aștept lada cu ultimele apariții. Mă interesează Mircea Bărsilă, Pavel Șușară, cel născut - auzi! - din Icoana și Iosif (eclatul vervei păstos-personale, imaginarul fabulos, dens, rafinat/spiritualizat, fac din al său **Veto**, tras la CRATER una dintre cele mai bune/ bine scrise/ cărți în acești ani) și Nicolae Coande, singurul dispus să-mi calce sălașul din inima Africii (se anunță cu noua carte, **Fundătura Homer**; dar **Fundătura Sappho**, pentru lirică, n-ar suna mai tentant?)

Nu, viziunea, de vibrație subliminal-întunecată, are pregnanța unei maleficități terifiante, obsesive, încît după dubla lectură a manuscrisului mi-a făcut rău fizic, visceral - și încă n-aș risca să prescriu cu exactitate ce bolgi intratabile ale interiorității accesează vibrația sumbră a acestui volum).

*** Mișkin de Balta Albă, aer, cizme, carură de ofițer alb lăsat (de nevastă) la Vatra Luminoasă (*P-ța Ianului*) din viciul unei chemări irepresibile spre "centru" și "vîrf", afabil dar brusc injurios la neputințele păhăruțului de parc-ar fi-nghițit o balalaică în flăcări și n-are bere s-o stingă, Felix Lupu scrie suav-fanatic, din demență și har:

dacă te întorci la mine/ dacă tu te întorci la mine/ blînița de miel își va continua singură drumul.

***Fostei mele vieți, prin bunăvoință:

Proiect existențial: 1. A ridica practica poeziei la măsura unei profesii, a unei meserii - cînd toată tradiția cultural-juridică susține/ pretinde și azi, că meseria de poet, ca girafa privită de-un îngrămădit, nu există. 2. Ba uite că există, numai că n-are statut oficial, și nici nu va avea în veci, cum n-au recunoaștere ca breasle "ocupațiile" de rege, profet, vizionar sau psihopomp. 3. Ei, și? Cui îi pasă de comanda socială pentru a exercita o vocație, un har, un dat înnăscut, nu dobîndit la coada "sistemului"? Lui Homer, lui Kavafis, lui Mazilescu sau lui Ion Mureșan? 4. Aici, urma alege: întîi îți distrugi viața, o "termini" în această lucrare, (ai concursul ațîtor "binevoitori") apoi ești, eventual, omologat, consacrat (se vor găsi prea puțini să pună umărul, și asta face tot hazul). 5. Deci fă-o, distruge-ți viața (nu prea ai lăsat loc de-ntors) și 6. acceptarea va veni, vei fi recunoscut măcar ca o curiozitate, un timp. Dar 7., fă-o cu credință și pe cît se poate, cu stînsă superbie, fără să decazi la premii, foloase materiale, "slavă de la oameni". Căci 8., într-o țară manipulată să nu-și recunoască regele, să nu-și recupereze (aproprie) istoria, e lamentabil ca un poet să reclame "dren-turi". În fine, 9... aici, Negresa rizînd îmi smulse pixul din mînă și, scuturînd se de un frison psihedelic, zise: scriitor de poezie nu ești, nu vei fi - încălce de-ai supraviețui dînd muștele cu pălăria afară din Africa. Dar, firește, profeții ea, dacă te naști domn & stăpîn, dai muștele cu pălăria afară din poezie.

*** Noaptea cînd ai visat un text și, în text, acest nume: Harrum. La început, firește, nu-l iei în seamă. Eh, Harrum! Un vis de noapte, acolo. Mai trece timp, o zi. O noapte, și încă... Și deodată ți se impune o prezență implacabilă în toată virtualitatea ei feroce, urcînd lent din străfunduri, dangăt de clopot cu vuiet insesizabil, să-ți invadeze total simțurile, mintea, spiritul, chiar și vocea interioară (auziți?) - niște anii. Te predai, cu o clipă-nainte de a fi complet devastat. Dumnezeu cu mila! - zise mica ta înțelepciune, înclinînd steagul, în timp ce vuietul urcă, urcă, inepuizabil...

*** Fostei mele vieți, prin bunăvoință!/vedere din cort:

1. A fi anonim (afro-balcanic) este a trăi în sînul lui Dumnezeu. Sînul lui Dumnezeu ar fi pentru mine, aici, purul adevăr. 2. Prin glorie însul decade? Da, prin recurs la tacticile seducției. 3. Există în lume mari agenți/ conducători de poezie care, dintr-un ordin obscur, n-au scris în viața lor un vers. Marii refuzați. Marii interziși. Perfect anonimii. 4. Invidia mea, singura mea certă invidie, îi vizează. Am (constant) nostalgia condiției lor. Condiția lor mi se pare pentru om, firească. Pentru poet, ideală. 5. Dacă ratarea completă ne duce îndărăt la "bucuria anonimului" (Eugen Suciu), sunt pentru ratare completă. 6. Și mai departe: a ieși din decor, bazileic, prin ale sfînteniei. Astfel: Te iubim mult, mult. Uite cît de mult: de cînd am cunoscut dulceața rugăciunii, te gustăm amestecată cu Hristos în dulceața rugăciunii...

*** 29 dec.'99/ Dragă cîine, sugerează-i editorului lansarea unei colecții, **Minima poetica** (sau **Cartea de poezie a deceniului zece**), care să includă chiar zece titluri - anul și cartea, în ordine editorial-cronologică. Din cele citite - nu am pretenția să fi citit totul, aici, în inima Africii (mi-ai trimis lada?) - cîteva apariții par să "mute" fața discursului în acest interval: **Arta Popescu**, poate **Parcul, Ieudul fără ieșire**. Iova, **Călare pe mușcătură...** - Și tu, scînci Negresa aplecată peste umărul meu în chiar actul scrierii, tu ce papucii Penelopii arzi gazul? - A, eu am dat **Lunetistul...**, plus versul: **Mo, vin zilele cînd ne vor mîncă porcii/ au și venit...** Reiau: Iova, **Călare pe mușcătură...** - Și tu, insistă Negresa, goală încolăcită în jurul mîinii cu care scriu, sunîndu-și clopoștii limbuției în lumina lunii, mereu în lumina lunii - cum pisica Penelopii te justifici, cum scapi?

- Păi, am dat **Lunetistul, Ukulele, Ierusalim**, plus versul **Mo, vin zilele cînd ne vor mîncă păsările și peștii/ ne-au și mîncat...** Așadar, Iova **călare pe mușcătură** are energia subtil-perversă de-a conduce "lirica" departe de punctul ei originar, s-o disloce din fire. Cum demonul ca anti-înger (încă) deține cheile

ingerității, textul ioviot posedă o rară poezie. Treaz, călare pe propria-muscătură, o ață de catgut cu pălărie neagră, imensă, rabinică pe cap, Iova la 50 de ani se ține de cap cu dinții, așa:

- *Mi-e foaaaaame! Mi-e seeeeete! Tu ești cecenu' mieeeeu!*

De unde, într-o respectabilă Africă de pălării, proasta reputație a poetului. Uitați-vă, toți își acoperă moalele-capului de rușine, numa' poetul, nu.

- Ah tu, se ofensează brusc Negresa înfășurată de-a-mprejurul armonicii, lasă-l pe Iova de capul lui, și zi-mi:

unde praștia Penelopii e locul tău în literale neoașe, hî?

- Doamnă, eu sunt poet, moalele-capului. În tot măcelul, vîrfurile de lance al capului, creasta sa de cocoș, e moalele-capului, nu? Astfel, locul meu în literatura română e în inima Africii. Punct.

*** 10 ian.'00/ Dragă ciine, încă n-am primit lada cu cărți (vorba e, ai trimis-o?).

Într-o "veche" *România literară* descopăr, între alte poeme semnate Radu Cange, unul scurt, șocant ca mersul poștei în inima Africii, "în amintirea poetului Vasile Petre Fati".

S-au scurs patru ani epocaliptici de la moartea lui Fati, și iată:

Încet, din tine, iarbă verde/ ridică pustietatea.

Pustietatea?! Cu Fati am vînat lei în Africa dîmbovițoasă, de Obor, și versul zice că din el, din omulețul acela șarmant, la Redford, amic al meu de păhăruț: *iarbă verde/ ridică pustietatea?*

Șapte cuvinte, patru cuvinte, dar ce forță de-a sugera stranițetea și nimicnicia (sau stranițetea nimicniciei?) stict-omenescului. Același Radu Cange, în alt poem: *Pe sub frunziș/ pe unde nu ajunge soarele/ moartea încearcă/ să-mi spele picioarele..*

I-ar fi plăcut și lui Fati. Tărănă ușoară! Amin.

*** (Harrum, în ultimul timp, tot mai insistent, sîcîitor pînă la exasperare. Visat, e singurul cuvînt reținut dintr-un text dactilo cît Ω de A4. Cei doi "r" înecați în tuș, dintr-o defecțiune a mașinii de scris: probabil fixarea acestei "anomalii", în vis, că erau doi și înecați în tuș, a făcut să-i păstrez în memorie cînd m-am trezit, cu nume cu tot. Aerul straniu, de Strindberg, musai de evitat.

La adînci bătrîneți poeticești, tot lucrînd la **Negresă**, mi se născu, trimis, Harrum... Adrian Popescu: "Sărăcia și precaritatea socială sunt daruri cerești și izvoare de poezie". Uzurpatorul Negresei, acest "mulatru" netulburat mistic, misterios complet necunoscut Harrum. La dreptu' vorbind, **Negresa** ca exorcism psiho-poetic cît de cît izbutit, nu poate avea soartă mai bună decît să dispară din scenă, înlocuită pe coperta cărții, în ultima clipă, de **Harrum**.

Metafizic patetic dramatic ridicol sărac, pe aproape de sacru. Harrum, dangăt de clopot al reînvierii cu vuiet conținut, inepuizabil. Harrum, purtător de har. Harrum, purtător de harmonică (roșie) seara pe lîngă foc. Îngerul Epocalipsei, Harrum. Harrum, geniul inimii. Harrum. Nea Mitică Harrum care trece pe drum trăgînd din țigară ultimul fum.

În fine, mîna lui Harrum, din *Cum să ții o pană*, după Gerardus Mercator: *Despre marcarea hărților*, 1549).

*** Fostei mele vieți, prin bunăvoință /vedere din ușa cortului:

Harrum, o semnificație: am parcurs ca în somn un traseu pe care acum îl consider inițiat, de la cuvînt - cuvîntul originar, pulverizat în toate și, sub mîna, umilit, înlemnit, demonizat - pînă la descoperirea sinelui, ca parte, ca rest, a/ al Creatorului.

Acest Harrum... Negresa, în același bar la zuluși, turnînd absent în păhăruțul din care a băut aseară cu șchiopăciunea lui Arthur Rimbaud: - Oho, dacă asta s-a întîmplat cu mijloacele poeziei, dacă mijloacele poeziei (cuvîntul, ritmul, rigoarea prozodică etc.) au lucrat pentru a te aduce aici, la Harrum, cred că destinul tău ca poet "lumesc" e marcat.

Mai departe vei scrie psalmi, sau bilețele, ca Groșan la terasă.

- Ori nu voi scrie nimic. E treaba lui Carl Gustav, foxterrierul.

și treaba netulburatului Harrum, care ambiționează să-și creeze propria identitate, pe "scoarța" mea, într-un regim de/liric, tiranic, aspru-individualizat. Toată energia pentru a mîntui suprafața textului, a o potoli, voi să auziți calmul liniștii, cu ciocănelul și scărița. Acel calm de apă adîncă, egal, imperturbabil, magic-toropitor al vocii din **O linie aproape neagră**, de Mircea Bârsilă (exemplu) specific mării poeziei, metafizicii ei statice în care doar cei hiperlucizi l-au întrezărită pe Dumnezeu: *O lampă al cărei centru se ascunde în soare - copilăria./ O lampă al cărei centru se ascunde în soare - copilăria.* (op. cit.)

***12 apr. '00 /Carl Gustav (telegramă): **A fi artist nu e un scop în sine stop. Nu trebuie să rămii "poet și-afî" (Gellu Naum) toată viața stop. Poezia nu este dată să trecem prin ea în altceva stop. Dulce Harrum stop.**

Negresa, suverană, turnîndu-și în păhăruț.

Aerul că tranșează definitiv o polemică stupidă:

- Aici (bate cu degetul frînt telegrama lui C.G.) văd diferența dintre două poete de istoria literaturii, Marinescu și Mălăncioiu: nu se consumă în poezie ca revoltată "de serviciu", își joacă extrem de neliniștitor sufletul sub "capac", comprimînd toate lumile și viețile posibile în utopia acestei lumi/ vieți, cealaltă iese prin poezie *deasupra determinării*, pare să se mîntuie urmînd cu împăcarea ființei muritoare raza prăfoasă a chemării divine. Urcînd muntele. La nesfîrșit. Două autoare pentru manual, cum zisei. Dar, una prin poezie este în destin, cealaltă prin poezie îl transcende. Ei, care-i mai mare? - și dintr-o înghițitură, gogîl! Negresa zvîntă păhăruțul, înmărmurindu-ne.

Unamuno, **Jurnal intim**: "să muncesc pentru eternitatea sufletului meu, nu pentru a-mi immortaliza numele printre muritori" (s.a.)

Și-și, nu se poate? Ileana Mălăncioiu spune da. **Roua plural** spune da. Adrian Popescu spune da. **Epifania** spuse da. V. Voiculescu spuse da. Deci, cam da.

*** Teme-te de Dumnezeu și de Negresă. De Dumnezeul poeziei, cel puțin. De Negresa decăzută din titlu, conținută rădăcină a răului doldora de ochiștebuze mari vitroase în care se-nfășoară toată pînă se încurcă și proferează

ca într-un cîmp nearat burdușit la tot pasul cu vizuini de vulpi incendiate la simpla atingere a unui cuvînt ca iarbă floare copil Dumnezeu. Teme-te de sexualitatea ei trufașă, de ochelarii negri imenși în care încă se-nfășoară toată ca să arunce din dosul lor priviri toxice ucigașe bîrfe calomniilor injurii - în timp ce o mască africană anonimă chiar își zîmbește tandru dintre tufe, suspendată sub cerul liber.

Teme-te de cea respinsă iar și iar, niciodată primită. La toată Africa ar da de băut, numai să te vadă scos pe targă afară din Africa. Și chiar dă de băut. Și chiar cu pricepere și răbdare, cu toată arta disimulării căznește să-ți sape un mormînt public, să-ți aducă ea, cu mîinile ei, înnodată în lacrimiochiștebuzemarivtroase, flori proaspete la mormîntul în care nu zace (deocamdată) nimeni.

*** ... dezmațul, beția delirică austeră, calvarul muncii/ încercării torsionilor, mlădierilor, ciocănitul fulguranțelor limbii, orchestrarea juisantă a bucăților sonore, rafinarea grohăitului prim în deflagrația de flash spermatic lăuntric a orgasmului spiritual final - act repetitiv, spornic, nemecanic, creator de dependență ca un drog, echivalent și depășit (din citite), doar de același "ciocănit" al rugăciunii neîntrerupte (la care într-o zi vei accede)... Cocoș sălbatic intrat în rut, în răstimpul acesta, plouă-ninge, nu ești bun de altceva nimic.

Dar bănuiești mneata ce face Negresa cu "locuirea în chip poetic pe pămînt" cînd merge voioasă ca Scufița Roșie singură-singurică prin pădurea africană, la toaletă, și deodată hau-hauuuuu! aude lupul Epocalipsei chiorăindu-i în mațe, a "apus de zeitate și-asfințire de idei...?"

18 apr.'00/ Carl Gustav (telegramă):

În poezie, păstrează-te cît mai mult în starea de dinainte de-a scrie. stop. Permanentizează-o. Nu ejecta (textua!) kitsch-os.

Rămii pînă la capăt alesul căii celei grele, poet-poet și la mîzgăleli stop rează-mă-ți pana în Hristos.

În inima Africii plouă acum, se înserează. Aprind lampa cu gaz.

Tea pe creanga ei picotește cu ciocul galben, imens, sub aripă.

Afară cocoșul de junglă trîmbează scurt, gîjîit.

Un cui bătut în zidul Mediteranei un cui.

Lampă agățată de zidul Mediteranei în cui.

Scriu la lumina lămpii agățate de zidul Mediteranei verticale, în cui.

E seară. Mo trebăluiește pune lemne pe foc:

uite Mo vin zilele cînd ne vor mîncă porcii. ne-au și mîncat.

și îndată ne vor vomita întregi și nevătămați.

întregi și nevătămați.

că n-am fost făcuți ca hrană pentru porci Mo.

vin zilele cînd ne vor mîncă păsările și peștii. ne-au și mîncat.

și brusc ne vor vărsa cu mațe cu tot.

cu mațe cu tot.

că n-am fost concepuți ca demîncare la păsări și pești Mo.

o spun eu care în lumea aceasta m-am tot dus

încolo și-ncoace încolo și-ncoace

și-am fost ca tot omul porc pasăre pește Mo.

dar cunosc ah recunosc zilele cînd ne-am mîncat de vii

și ne-am băut pînă la os unii pe alții

cu păhăruț cu tot

fericite zile într-adevăr/ eram născuți exact pentru asta

să ne mîncăm și să ne bem cu păhăruțul de vii unii pe alții.

o spun eu care în zilele acelea

am răbdat de foame și de sete ca raza-n păhăruț -

cu păsările cu peștii și cu porcii Mo.

E seară Mo trebăluiește pune lemne pe foc.

După un timp, luna plină răzbate prin frunzișul proaspăt scuturat.

Lucirea ei reverberată pe zidul negru, lichid, mă orbește.

Dar auzi, mai auzi țipătul gîrliței cu ciocul galben în palmierul de rafie, trîncăneala șacaliilor sub arborele cu cîrnați?

- Aud, aud. Totul este o poveste.

Deasupra poveștii stă degetuțu' lui Dumnezeu înmuiaț în moalele-capului meu.

Subliniez stă. Hai, ia de scrie (zice degetuțu' "):

apăsarea este a celuilalt -

dar pînă unde ține îndrîjirea concentrării interioare a poetului?

Pînă la a fi/ a deveni una cu degetuțu' lui Dumnezeu?

Praf și pulbere, și încă ceva ce ne scapă?

Acest Harrum, geniul inimii? Îngerul Epocalipsei, Harrum?

Purtător de harmonică (roșie) seara pe lîngă foc?

Dangăt de clopot al reînvierii prin munca mortului la fosta sa viață? Harrum?

Nea Mitică Harrum care trece pe drum trăgînd din țigară ultimul fum? În fine, mîna lui Harrum, din Cum să ții o pană?...

Din Harrum, antologie în pregătire

monica ilaș

Trist

Să nu fii tristă, azi sunt trist;
am cu o frunză mai puțin..
Sunt foarte trist fiindcă exist
în chiar aroma mea de crin!

Să fii frumoasă, dacă sunt
de trei petale împărțit,
dacă în gerul din cuvânt
sunt fiul tău dezmoștenit!

(Mi-a spus, azi, crinul meu cel
sfânt
alb viscolit. Eu nu mai sunt!)

Văzduh

Zbor albastru. Ochi nestins!
Clopotele bat în vale..
Ne primește alt cuprins;
Stele puncte cardinale..

Bezna arde. Cer. Amurg...!
Liniile verticale.
Păsările albastre curg
printre gândurile tale..

Ești văzduhul din vocale!

Adaggio

Ne cade greu și ne adună
secunda tristă-n care-am fost.
Nici vestea rea, nici vestea bună
nu ne cunoaște pe de rost..

Între sosire și plecare
ne e cuvântul adăpost..
Nici un răspuns nici o-ntrebare

nu ne cunoaște pe de rost...!

Secunda albă e-o-ntâmplare
în care suntem fiindcă-am fost!

Cristal

Trei chipuri, trei cuvinte rare
le aduce albastrul în păcat..
Un țipăt semn de exclamare,
la urmă, versul blestemat!

Trei chipuri trei cristale clare
...Înalta mare a judecat!
Cuvintele sunt păsări rare
Într-un văzduh nevinovat!

Trandafirii galbeni

Cad mugurii la margini de religii
când verzile monezi bătute-n ape
duc trandafirii galbeni în vestigii
și-nalta mare arde mai aproape..

E rece focul semnelor desprinse
dintr-un ceaslov uitat pe masă..
Trec vastele pustiuri stinse
prin umbra veche-a unei case..

E straja de mătase violetă
fără legendă dusă într-o cupă
și armoniile de trioletă
răsună înainte să se rupă...!

Contur

Când fluturii sunt doar contur
și curg spre filele veline
se spune că prin gerul pur

vin magi de seamă să se-nchine...

Când fluturii sunt la apus
și trecem - doi - prin ceața fină,
tu mă întrebi dacă ți-am spus
taina rămasă pentru cină..

... și dacă-n gerul cel mai pur
vor prinde fluturii contur..

Cina cea de taină

O sonată de lumină
Valul pe nisipul stins.
Taina. Versul și la cină
sună - arginții un învins.

O sonată. Trei cuvinte
curg de sus în jos arzând
și în gerul lor fierbinte
se încheagă tristul gând:

să îți duci prin lume crucea
de silabe și de vânt
și să nu treci de răscrucea
dinspre mare spre cuvânt!

Fiord

Vestita mare ne așteaptă
pe-ntinsul rece și abstract;
Cuvintele ne spun în șoaptă,
(se știe numărul exact!)

Scânteia albă va apune..
Zăpezile azi sunt fierbinți!
Din trei vocale, una spune
că ne vor vinde pe arginți..

Într-o secundă, gândul bate
și sună-albastru albul nord..
Tu vei pătrunde în cetate,
eu voi rămâne în fiord..

Și din pianul vechi, sonate
vor izbucni în vechi acord!

7 noiembrie 1998

* În urmă cu vreo douăzeci și cinci de ani, astăzi se sărbătorește **Revoluția din Rusia** - 1917 (25 octombrie, după vechiul calendar). Eram obligat să defilez pe stradă și să strig lozinci, chiar dacă de fiecare dată țineam gura închisă și mă strângeam zgribulit în palton. În manualele școlare se povestea că „Palatul de iarnă” de la Petrograd a fost luat cu asalt după lupte aprige. Nu de mult s-a demonstrat (în prezent, la Paris, este o expoziție de fotografii) că imaginile arătate peste tot - cinema, afișe - fuseseră luate în 1927 cu ocazia turnajului (noaptea) a filmului **Octombrie**, realizat de Eisenstein. În realitate (evenimentele s-au petrecut ziua), după ce au fost arestați câțiva gardieni, „Palatul de iarnă” a fost devastat și obiectele furate.

Ce poate să fie mai edificator pentru tot ceea ce a reprezentat această „**minciună apocaliptică a comunismului**” decât să prezinti drept reale imagini luate (după zece ani) cu ocazia realizării unui film. Să ne mai întrebăm, oare, despre falsul făcut de Eisenstein?!

8 noiembrie 1998

* Asist la colocviul internațional cu teme: **Péguy și evreii din Franța și Europa și Péguy și iudaismul**. Péguy m-a interesat de mult timp din diferite motive: om de fidelitate și de contradicții, de prietenie și ruptură, naiv și profet, atașat tradiției și vizionar, catolic și teologian (și-a pierdut credința și s-a convertit), dușman al totalitarismelor, al banilor și al mediocrității... a transformat cuvântul în faptă și fapta în cuvânt: a plecat în război și a murit în bătălia de la Marna - 5 septembrie 1914.

Péguy a fost prieten cu mulți israeliți: Bergson, Bernard Lazare, Daniel Halévy, Jules Issac, André Spire, André Suarès și cu alți scriitori care publicau în „Chaiers de la Quinzaine”.

Colocviul m-a ajutat să înțeleg mai bine epoca, omul, scriitorul și astfel să-l înscriu pe lista... prietenilor mei.

10 noiembrie 1998

* Convorbire la cină cu Grégoire. În timp ce mâncam a zis: „Eu am trăit și înainte și o să trăiesc și după ce o să mor”. Ridic privirea spre Carmen

bujor nedelcovici

TRĂIESC ȘI DUPĂ CE O SĂ MOR

Amândoi surprinși. „Și o să ai același nume?” îl întreb eu. Nu răspunde imediat, apoi adaugă: „Nu cred, dar s-ar putea...”

Iată, Grég a găsit răspunsul la o întrebare pe care mi-o pun de-o viață întreagă... De ce să nu credem în ceea ce spun copiii? Până la o anumită vârstă ei sunt purtătorii unei „memorii colective ancestrale” (C. G. Jung) și poate știu mai bine decât noi de unde venim și unde ne ducem...

18 noiembrie 1998

* ESPRIT. Invitat: Jacques Derrida. Înainte de reuniune schimbăm câteva cuvinte. Îi evoc vizita în România, la Craiova, cu ocazia decernării titlului de **Doctor Honoris Causa**. Mă întrebă dacă am vești de la Marius Ghica și își amintește cu plăcere de teza lui de doctorat...

Tema conferinței: **Iertarea, sperjurul și Comisia de Adevăr și Reconciliere din Africa de Sud**. După ce a făcut o călătorie în Africa de Sud, a ținut un curs la facultate: „Despre memorie și iertare”. A început de la textele canonice (**Biblia**), tradiția abrahamică, iertarea, examenul de conștiință, jurământul, cuvântul dat etc. Iertarea nu se poate acorda decât dacă cel vinovat o cere. Temă de extremă actualitate. Câțiva șefi de stat au cerut iertare pentru crimele contra umanității comise în timpul și după cel de-al doilea Război Mondial: Václav Havel, Mitterrand, Chiracq, Clinton. Apoi a vorbit despre Africa de Sud. Mandela, după 27 de ani de închisoare, a cerut o reconciliere dintre negri și albi. „O terapie colectivă pentru a evacua Răul. Un doliu și o iertare în care să participe (față în față) călăul și victima”.

S-a format „Comisia pentru Adevăr și Reconciliere”, condusă de arhiepiscopul Desmond Tutu. Recent, comisia și-a încheiat activitatea.

După terminarea expunerii s-au pus întrebări. Am luat cuvântul. Am vrut să aflu de ce în analiza făcută a avut în vedere doar Occidentul și Africa de Sud și de ce nu s-a referit la Europa de Est unde problemele memoriei, doliului, iertării și reconcilierii se pun cu acuitate, mai ales după evenimentele din 1990. Cum se poate realiza „democrația fără democrați”, fără o terapie colectivă și o reconciliere națională? Mi-a răspuns destul de evaziv. A pus accentul pe soluția internă (a fiecărei țări) și a dat ca exemplu Republica Cehă.

După terminarea reuniunii, i-am vorbit despre proiectul de a organiza în România un colocviu cu tema: **Istorie și Memorie**. I-am propus „să repete acolo doar ce a spus azi aici”. Nu a fost favorabil invitației. Mi-a spus că la vârsta lui o călătorie în România ar fi prea obositoare. Am fost tentat să-i atrag atenția că România este - oricum - mai aproape de Franța decât Africa de Sud.

23 noiembrie 1998

* Disperarea reprezintă **răul-răului (Le Concept de désespoir - Kierkegaard)**, dar-cred că **păcatul-păcatului** - cel mai mare păcat - este acela de: **A nu fi fericit!**

Cât de puțin fericit am fost de-a lungul vieții! Cât de mult am păcătuit... de-a lungul vieții! Ar fi de preferat ca începând de azi să nu mai păcătuesc. Deci, **să fii fericit, clipă de clipă...**

migrația cuvintelor

POVESTEA VORBELOR:

DESPRE PĂGÂN

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Semnificația latinescului **paganus** a fost mult discutată. Cum s-a ajuns ca de la „locuitor al satului”, cuvântului să ajungă să desemneze pe „cel care nu credea în religia creștină” este mai puțin evident la o simplă cercetare semantică. Dacă însă acesteia i se adaugă o analiză extralingvistică, a faptelor sociale în special, evoluția semantică a cuvântului latinesc începe să prindă contur.

În latină, **paganus** era un cuvânt derivat de la substantivul **pagus** care însemna „așezare rurală”; ca atare, **paganus** a însemnat inițial „locuitor de la țară”. Era un cuvânt care aparținea limbajului administrativ și intra în opoziție cu **urbanus**, „locuitor al orașului”, după modelul căruia se construise (**urbanus** era și el derivat de la **urbs, urbis** „oraș”). În primele secole ale erei noastre **paganus** intră în terminologia militară, termino-

logie care era în cea mai mare parte de origine greacă, aceasta fiind mai bogată și mai precisă. Cum s-a întâmplat? Se știe că soldații romani care împliniseră vârsta ce nu le mai îngăduia să fie apți pentru serviciul militar, „erau lăsați la vatră”, adică li se dădea o bucată de pământ, de cele mai multe ori în teritoriile nou cucerite, și începeau să se îndeletnicească cu agricultura; deveneau, cu alte cuvinte, **pagani**, adică „oameni ai satelor”. Foarte curând, însă, cuvântul **paganus** intră într-o nouă opoziție cu un alt cuvânt, anume **miles** „soldat de infanterie”, deosebit de **equus**, care însemna „cavaler”. În calitate de locuitor al satului **paganus** era „civil” și deci diferit de **miles** care aparținea armatei.

O dată cu apariția dar, mai ales, cu răspândirea creștinismului se creează **militia Christi**, adică, „armata lui Hristos”. După oficializarea creștinis-

mului, cei care continuau să fie adepții vechii religii se refugiau la sate; din punct de vedere lingvistic, acest fapt produce întărirea vechii poziții **paganus/miles**, adică „civil”/„soldat” cu o nouă opoziție semantică „cel care nu era creștin”, adică **paganus/** „cel care credea în doctrina creștină”, adică **miles (Christi)**. Pe măsură ce administrația civilă se militarizează, sensul de „civil” al cuvântului **paganus** începe să piardă teren și capătă un sens specializat oarecum, acela de „om obișnuit” în opoziție cu „nobil”; așa se face că în lucrările lui Tertulian, apologist creștin, dar și la scriitorii de după el, cuvântul **paganus** este întâlnit și cu sensul de „nobil”, om „gentil”. Cuvântul a continuat însă să se mențină în legislația romană mult timp și după ce a căpătat semnificație religioasă; de aici a trecut în literatura bizantină, unde cuvântul păstrează atât sensul de „civil” cât și pe cel de „păgân”.

Cuvântul latinesc s-a transmis tuturor limbilor romanice doar cu sensul de „păgân”. În română el este un cuvânt vechi; se găsește și în dialectele sud-dunărene, în aromână și în meglenoromână. Prima atestare a cuvântului este într-un document din 1946, document editat de Nicolae Iorga în lucrarea **Studii și documente cu privire la istoria românilor**, vol. I-XXI, București, 1901/1916.

ADECVAREA TEORIEI

de SIMION BĂRBULESCU

Apărută într-o a doua ediție (adăugită), cartea lui Adrian Dinu Rachieru, **Elitism și postmodernism** (cu subtitlul **Postmodernismul românesc și circulația elitelor** - publicată la Editura Garuda-art, Chișinău, 2000), este o **carte de teoria literaturii**, propunându-și să discute și să elucideze situația (problematica) actuală a postmodernismului și a relațiilor acestuia cu elitele. Este o carte care interesează cu precădere pe cei ce se ocupă de problemele postmodernismului - respectiv un grup mai restrâns de cercetători dornici să-și îmbogățească propria documentare referitoare la problemele puse în discuție... În **Prefața** volumului (**Câteva precizări**), Adrian Dinu Rachieru își apără poziția adoptată, precizând că n-ar fi vorba de „o carte inutilă”, centrul de greutate al demonstrației putând fi localizat, în distincția dintre postmodernism și postmodernitate - operată mai înainte de către Adrian Marino între **modernism și modernitate** - în dorința de a ordona „un material haotic, rebel”, într-un „set coerent de poziții și propoziții”: „Postmodernismul - afirmă autorul -, având drept concept pivot pluralismul, presupune raportarea la modernitate” (p. 115-116).

Fiind *per excellentiam* o carte de teorie, bazată pe o documentație bibliografică aproape exhaustivă, **stilul** folosit va fi cel predominant **științific**, în totalitate **tranzitiv**, urmărind o încercuire critică ce se vrea cât mai completă și exactă, de captare a unui fenomen în mișcare, stăruința autorului fiind adecvarea teoriei la situația concretă: „O discuție serioasă, delimitativă - afirmă autorul -, acuză handicapul impreciziilor terminologice” (p. 105). Cartea - ca atare - s-a născut dintr-o **aspirație spre exactitate**, scopul ei fiind cunoștința și nu emoția, intenția limbajului critic fiind tranzitivă. Meritul autorului constă în încercarea de a-i atășa și câteva particularități individuale, pe care le putem ușor descoperi în construirea enunțurilor de tip arborescent, cu trimiteri savante la citate care să-i susțină propria-i argumentare sau de refutare a opiniilor citate. De asemenea, definițiile se sprijină pe dezvoltarea genului proxim, cum și a diferențelor specifice...

În acest sens, voi reproduce ca specifică stilului autorului o singură frază (enunț): „Ceea ce pentru Lionel Trilling era «cultura antagonică» a modernismului (tendențele coexistând tensional) devin în plin postmodernism (termen inventat, se pare, de Arnold Toynbee pentru a desemna o «nouă eră», și folosit concomitent și - probabil - independent de Randall Jarell pentru «noua poezie» americană a anilor '50, scuturat acum, de conotațiile apocaliptice injectate de istoricul englez) chiar sensul mișcării, depășind granițele înguste ale unui curent literar” (p. 31). Asemenea enunțuri nu sunt deloc puțin.

* **Structural**, volumul cuprinde **patru secțiuni** precedate de o introducere și urmate de câteva concluzii. Se constată din această împărțire propensiunea autorului spre **spiritul metodic**, absolut necesar în lucrările de acest gen... În **prima secțiune** vor fi abordate probleme conexe crizei modernității și avatarurile postmodernismului; în continuare, este urmărită pendularea postmodernismului - între „utopie” și „contrautopie”, pentru

a conchide printr-o interogație referitoare la existența unui postmodernism românesc. Bazându-se - așa cum am arătat - pe o enormă bibliografie de specialitate, Adrian Dinu Rachieru se pare că preferă cercetările românești - concluzionând, ca și Monica Spiridon, că postmodernismul s-ar înfățișa „ca un fel aparte de a vedea” (o **altfel de viziune a fenomenelor**, adăugăm noi), evidențindu-se ca „un salt calitativ și integrator, instalând triumfal ora dialogului și a relativismului” (p. 45-46), însemnând „o stare de spirit, definind o tranziție deloc silențioasă și alimentând o dispută care se întinde incendiar sub semnul descărcărilor pasionale” (p. 52). Și: „Postmodernismul, putem spune, s-a ivit în urma acestei „presiuni” a schimbării într-o lume debusolată, care și-a pierdut încrederea în utopie și care impune drept criterii (anti-utopice) diferența și competitivitatea” (p. 65), definindu-se „drept o contra-utopie” (p. 67).

Referindu-se în continuare la **postmodernismul românesc**, autorul afirmă că „nu înseamnă doar o modă” (p. 70), ci „el înseamnă, categoric, alt mod de a gândi lumea”, reprezentând o **condiție fără precedent** (p. 82), în aceasta revelându-se - spunem noi - **altfelitatea concepției (Weltanschauung)**. Merită a evidenția și concluzia potrivit căreia din mișcarea optzecistă nu se pot reține „numele unor creatori puternic individualizați” (p. 95).

* În secțiunea următoare se dezbate probleme legate de **generație și postmodernism**. Sunt discutate opiniile unui Al. Piru despre existența a doar trei generații pe secol, cum și cea a promotorilor. Opinia autorului privitoare la ceea ce s-a numit „lansarea în grup” este că aceasta ar comporta riscul „nivelărilor, indistinției, mimetismului”, promoțiile neavând „de regulă, un program estetic”, un program „de generație” (p. 111). Și, tot în această problemă: „Generația rămâne negreșit, un concept tactic sacrificând axiologicul în favoarea sociologicului” (p. 113). Semnificativ este și subcapitolul despre **Postmodernism și optzecism** - care obligă „la o cercetare contextuală” (p. 119) și, din care reținem ideea că „optzecismul a impus la noi o strategie de grup” (p. 121)... „o generație de contrast” (p. 129), „manifestând neîncredere în progres” și refuzând „gândirea „fundamentalistă”... „cultivând o putere dispersată” (p. 134). Rețin și faptul că bibliografia folosită în acest capitol are în vedere aproape tot ceea ce s-a scris despre problematica postmodernismului optzecist în critica de specialitate autohtonă.

* Cea de-a treia secțiune (**Elite și elitism**) avansează ideea că „elita, în accepția curentă, se opune mediocrității masei” (p. 166). Un larg spațiu se acordă teoriilor lui Traian Brăileanu (p. 170 și urm.). Este denunțată și cultivarea pseudoelitelor de după '89. Atragem atenția și asupra capitolelor consacrate **elitelor, contra-elitelor și non-elitelor**, cum și despre **elitele politice și culturale**, opinia autorului - pe care și noi o subscriem - potrivit căreia „rolul elitelor nu trebuie subestimat”. Dintr-un alt subcapitol reținem concluzia potrivit căreia „postmodernismul românesc se va dovedi viabil doar în măsura în care va provoca răspunsuri valorice, venind în întâmpinarea problemelor socie-

tății noastre. Altminteri, el rămâne o curiozitate îmbogățind lista „formelor fără fond” (p. 268). Din capitolul final desprindem atenția acordată „re-generării elitelor” (p. 277), o atenție specială trebuind a fi conferită „**elitelor mediatice**”. Ultima parte a enunțului final trebuia de asemenea s-o sunem atenției cercetătorilor. Iată-o: „În acest decor îngoasent al Postmodernismului, a medita la responsabilitatea elitelor devine o sarcină permanentă” (p. 286).

* După ce am parcurs în integralitatea ei cartea despre **Elitism și Postmodernism** a lui Adrian Dinu Rachieru suntem în măsură s-o apreciem drept o **carte necesară**, binevenită în dezbaterile actuală asupra unor probleme teoretice, precum cele enunțate în titlul lucrării... Ca atare, atragem atenția celor interesați de problemele teoretice să parcurgă cu răbdare și acest *op.*, dedicat problemelor postmodernismului și elitismului în etapa de tranziție pe care o parcurgem, asigurându-i că în nici un caz el nu se constituie într-un *hop inutil*...

* Apărută la puțin timp după cartea la care ne-am referit mai sus, **Bătălia pentru Basarabia** (Editura Augusta, Timișoara, 2000) a fost concepută - după cum ne informează însuși autorul într-un interviu cu Mihai Cimpoi, inclus la **Addendă** - „spre a prefața o antologie masivă (...) dedicată poezilor basarabeni” (p. 129). **Bătălia pentru Basarabia** este o carte de publicistică inserând eseuri ale autorului referitoare la **Eminescu și Basarabia** sau la **doctrina naționalismului organic**, dar și despre **Omul cioranian și „rugăciunea negativă**. În final, este inclus și un **profil** al lui Mihai Cimpoi, apreciat drept „un factor de echilibru”. În eseurile despre Eminescu este susținută ideea potrivit căreia poetul național are dreptul „la o posteritate scutită de izul muzeal” (p. 127). Tot astfel, în eseu despre **Omul cioranian** autorul aduce noi contribuții la o receptare adecvată a operei acestuia, din care autorul desprinde „un strigăt de disperare (...) iscat de **blestemul lucidității** (p. 90), Cioran fiind - după opinia sa - „un vicios al negației” (p. 90), războindu-se cu „devenirea”, aceasta dezlănțuind forțe potrivnice imposibil de stăpânit, pregătind autodistrugerea” (p. 91) și care și-a aflat refugiul „în experiența extatică” răscumpărându-și ambivalența „prin intensitatea trăirilor, prin ebrietatea iluminării” (p. 91). Notabilă ni se pare și opinia potrivit căreia Cioran „dorește din tot sufletul să ieșim dintr-un destin mediocru, pregătind transfigurarea istorică” (p. 92), scepticul Cioran hrănindu-se „din disperare” (p. 95), gândurile sale ivindu-se „din dualism și disperare” (p. 99).

* Nu putem încheia aceste succinte comentarii fără a ne referi și la **profilul** dedicat lui Mihai Cimpoi - „Bărbat viguros, un munte de om, cercetând cu aviditate bibliotecile... ale cărui desfășurări exegetice nu sunt îndatorate „regionalismului făfnos”, vizând „întreaga cuprindere a Spiritului românesc” (p. 105), năzuind „să cuprindă relația sufletului românesc cu Istoria” (p. 110) fiind convins că invocând o logică a Istoriei va face dreptate unui neam răbduriu, greu încercat” (p. 111)... „infantigabil constructor” (p. 112).

* Adăugându-se altor opuri (**Cele două Români**, 1993 și **Marin Preda - Omul utopic**, 1996), aceste ultime două cărți îl recomandă pe Adrian Dinu Rachieru ca pe unul dintre cercetătorii contemporani: **serios și acribios, urmărind în tot ceea ce scoate din ascundere o conturare cât mai exactă a ideilor pe care le pune în circulație, stăruind** - așa cum însuși afirmă - la **adecvarea teoriei la situațiile concrete**...

PROTOCOALELE ÎNTELEPȚILOR SIONULUI. ANATOMIA UNUI FALS

de MARINA SPALAS

De pe piața cărții românești rar apare câte o traducere nouă. Cu excepțiile editurilor Univers, Albatros, Humanitas. Publicată în 1998, cartea cu titlul original **Minciuna refuză să moară**, reprezintă însă o excepție. Autoarea Hadassa Ben-Itto este o celebră judecătoare din Tel Aviv, care și-a propus să deceleze adevărul în cazul unui fals vechi de un secol și care înveninează și acuză, pe neaștept, un popor, evreii, fără ca adevărul să reușească să izbândească. Încă.

Rezultatul unei munci titanice de șase ani este această fascinantă carte, tipărită acum la Editura Hasefer, în traducerea lui Carol Bines.

În prefață, Haim H. Cohen, fost judecător și vicepreședinte la Tribunalul Suprem al Israelului scrie despre acest document apocrif, care, de 100 de ani se rostogonește ca o avalanșă prin lume, anunțând „pericolul evreiesc“. Cităm: „În orice caz, Protocoalele au devenit un fel de principii de credință care au stimulat antisemitismul de la apariția lor și până azi. Cele câteva cărți valoroase, care au fost scrise pentru a combate falsul grosolan, nu au ajuns la cunoștința răspânditorilor de minciuni, sau a discipolilor lor, și, în fapt, au folosit doar la liniștirea evreilor și a intelectualilor ne-evrei, cu atât mai mult autorii falsului și răspândirii lui nu pot fi, prin natura lucrurilor, partenerii noștri de dezbateră“.

Povestind cum a intrat în această istorie și cum și-a luat pe umeri sarcina de a demonstra acest uriaș fals, cercetătoarea Hadassa Ben-Itto își amintește întâlnirea care a declanșat nașterea acestei cărți, în 1965 la sediul ONU din New-York. Aflată în delegația Israelului, alături de Golda Meir, pe atunci Ministru de Externe, Hadassa Ben-Itto a luat într-o zi masa cu un diplomat din America Latină, care a întrebato: „De ce te-ai abținut de la orice referire la Protocoalele înțelepților Sionului în răspunsul pe care l-ai dat delegației ruse, care a excelat de data aceasta prin veninul lui? Oare n-a fost aceasta o bună ocazie de a clarifica subiectul? Este

surprinzător că tocmai rușii îndrăznesc să invoce acest document fals!“

Hadassa Ben-Itto își amintește mai departe că în primele zile la Adunarea ONU a fost șocată să audă că evreii „exploatează păturile sărace din lumea capitalistă“, „stăpânesc băncile și bursele“, „trag sforile care dirijează mijloacele de comunicare“, „sunt vinovați de apartheid“, „difuzează pornografia“.

La răspunsul că este sub demnitatea ei să răspundă la asemenea acuzații, diplomatul din America Latină i-a spus: „Repetarea în public a unor acuzații neplauzibile ca aceasta, creează o opinie publică deformată. Voi, evreii - mi-a mai spus el cu o anumită nuanță de scuză în glas - aveți datoria să învățați din trecut. Cândva ați ignorat ceea ce a scris Hitler în cartea sa, **Mein Kampf**. Nu aveți voie să ignorați calomniile antisemite, dar mai ales nu bagatelizați calomnia despre existența unui complot evreiesc care ar urmări să pună stăpânire pe lume, așa cum este prezentată în **Protocoalele înțelepților Sionului**“.

După douăzeci de ani, Hadassa Ben-Itto a început să-și țină promisiunea. După șase ani de cercetări, parcurgerea a mii de pagini, întâlniri cu zeci de oameni, călătorii pe tot globul a apărut **Minciuna refuză să moară**, care elucidează misterul acestui fals uimitor.

Cercetătoare riguroasă, dar condusă de mintea scilpitoare a unei judecătoare emnente, cu pană de scriitor și suflet de minoritar vulnerabil, Hadassa Ben-Itto a realizat o carte ca un best-seller, îmbinare de roman istoric cu descriere de moravuri, de roman politic cu roman de aventuri, deseori cu tentă polițistă.

O carte pe care nu poți s-o lași din mână, rușinat că ai ignorat o problemă vitală a contemporanilor noștri.

Nu vreau și ar fi incorect să povestesc istoria **Protocoalelor înțelepților Sionului**, așa că mă rezum la titlurile capitolelor: **Întâlniri cu Înțelepții Sionului, Dinastia Romanovilor și Protocoalele, Protocoalele pe banca acuzaților, 1921 -**

Dezvăluirea, Cum este apărută minciuna, Hotărâri dificile, Martorii, Amprente digitale franceze pe o plăsmuire rusească, Falsificatorii, Calomnie în Africa de Sud, Procesul de la Berna, Minciuna nu moare.

Doar înșiruirea capitolelor și dă seama de interesul acut pe care-l suscită cartea.

Cu titlu de curiozitate, putem aminti că primul pogrom împotriva evreilor în Rusia a avut loc în 1903, la Chișinău, că Piotr Ivanovici Racikovski, spion și falsificator al **Protocoalelor**, era născut la Dubăsari și făcuse liceul la Chișinău, că o prințesă Karadja ca și unii membri ai familiei Hohenzollern au ajutat material publicarea **Protocoalelor**. Esența discuției este însă că acest fals se bazează pe cartea unui autor francez, Maurice Joly, care era un pamflet împotriva împăratului Napoleon al III-lea și inițial nu avea nimic de-a face cu evreii. Cartea fusese scrisă la Geneva în 1846 și era un dialog între Montesquieu și Machiavelli și în ea Joly își propusese să demonstreze pericolul pe care-l prezintă conducătorii absoluți ai statului și să arate cât de fragilă este democrația, ale cărei slăbiciuni pot fi exploatate cu ușurință. Sunt necesare doar apariția unei crize economice, o victimă la îndemână pentru a arunca asupra ei vinovăția în ochii poporului și un fals mântuitor: comunist, fascist. Ulterior a fost falsificată în Rusia, la începutul secolului, și a constituit baza teoretică a antisemitismului, mai întâi rusec și apoi general-mondial.

În carte apar personaje neașteptate și uimitoare, printre care prințesa Caterina Radziwil, baronul Armand Alexandre du Chayla, ziaristul Philip Graves, Henri Ford, avocați (Georges Brunschhvig), spioni ruși, familia Romanov, autoarea descriind elaborarea cărții într-o luptă crâncenă pentru demontarea unui fals început la începutul secolului al XX-lea, în Rusia, cu cartea **Cel mare în cel mic**, de Serghei Nilus.

Cartea e concepută inițial pentru complotarea și ulterior anihilarea ministrului de Finanțe al Rusiei țariste, Serghei Iulievici Witte, numit în 1892. Ulterior, asemeni unei avalanșe de zăpadă **Protocoalele** s-au rostogolit timp de o sută de ani prin lume, din America în Japonia, din Rusia în Africa de Sud, din Elveția peste tot, răspândind un fals pe care doar această carte îl elucidează.

Această recenzie este o palidă dare de seamă a unei lucrări de istorie, politologie, roman de aventuri fascinant scrise toate și la un loc cu un talent, o devoțiune și o acribie cred că nemaivăzute până la ea.

SUB SEMNUL CANDORII

de MARIA LAIU

Fără a ști dacă numai din dorința de a epata, ori și pentru că descoperă sub pojghița unor vorbe "tari" înțelesuri adânci, observ că tinerii regizori români sunt din ce în ce mai atrași de texte al căror limbaj nu e tocmai ortodox. E drept că astfel de piese ascund, cel mai adesea, probleme grave ale societății contemporane (droguri, homosexualitate, sida, corupție, război etc.). Totuși, mărturisesc, fără falsă pudoare, că nu știu în ce măsură rostirea pe scenă a unor termeni pe care părinții și bunicii noștri se sfiesc să-i pomenească până și-n șoaptă, este fastă. Și mai ales pentru cine ar putea fi? Pentru exponenții generației Pro, în ideea de a-i converti la teatru? Puțin probabil că vor da curs invitației, iar dacă o vor face, cum vor reacționa oare constatând că pe scenă se vorbește mai ceva decât în metrou sau în WC-urile publice?! În plus, mă-ntreb ce atitudine vor avea părinții și bunicii lor, oricum mai fideli spectatori decât primii? Mai regăsesc ei rostul educativ al artei scenice? Greu de presupus.

Pe de altă parte, văzând (la rând) câteva spectacole, rafinat realizate, dar cu un limbaj deloc convențional, n-am putut să nu-mi spun că, în fond, puterea cuvintelor depinde enorm și de încărcătura emoțională cu care sunt rostite, într-un anumit context. Mai mult, să ne gândim numai câte producții scenice vulgare ne este dat să vedem, deși piesele sunt de-a dreptul "cuminți"! Și atunci? Cred c-ar fi mai bine să renunțăm, măcar din când în când, la vechile uzanțe și dacă e să ne bucurăm, apoi s-o facem fără reținere. Mie, uneia, după premiera cu **Beatles... și toată lumea era a mea!** de Sharman Macdonald, în regia Adei Lupu, nu mi-a rămas decât să-mi exprim entuziasmul de a fi făcut drumul până la Piatra Neamț, pentru că acolo, în apropierea eroinelor de pe scena Teatrului Tineretului, am putut să-mi regăsesc crâmpie dintr-o copilărie și o adolescență pierdute. Și ca mine vor fi fost mulți. Sunt clipe rare

acestea, când granița dintre scenă și realitate dispare, lăsându-ți impresia că participi tu însuși la o experiență de viață. Este mirajul nebănuit al teatrului bine făcut.

După **M... Butterfly**, regizat la Teatrul Odeon, Ada Lupu alege o piesă la fel de ciudată, straniețate constând tocmai în fina înțepesere dintre un limbaj ce poate fi socotit indecent și bogatul conținut pe care îl exprimă. Replici "fără perdea" dau la iveală lumi nebănuite. Întâlnirea târzie dintre mamă, fiică și prietena din copilărie a celei din urmă, pe malul mării, devine prilej de aduceri aminte dar și de cunoaștere/auto-cunoaștere. Glisarea continuă prezent-trecut/ trecut-prezent (niciodată cu privire spre viitor) are ca unic *loc de trecere* apa (simbol freudian evident). Trei femei singure, prea singure, deși una dintre ele a fost de mai multe ori măritată iar alta este încă și are și o droaie de copii, încearcă să găsească o punte de comunicare. Un univers de mult apus apare și dispare mereu, asemeni fluxului și refluxului. Interferența dintre trecut și prezent se face prin intermediul personajelor-pereche (Fiona/ Fiona - copil și Vari/ Vari - copil). Tulburător este realizată regizoral și actricește această simbioză! Simți clipă de clipă cum copila se desprinde din eroina adultă, cum se privesc cu nostalgie, cum se regăsesc, cum se pierd iarăși una în cealaltă. Inocența cu care micuțele Fiona și Vari își descoperă trupul, primele instincte erotice, "lecțiile" empirice despre sex pe care și le țin una alteia cu deosebită candoare, diluează efectul neplăcut al replicilor, poate colțuroase pentru urechile fine, totul căpătând un haz desăvârșit.

Ascultăm cu seninătate termeni ce definesc părțile intime ale corpului uman, privim fără să ne oripilăm gesturi, ce, în alte împrejurări ar fi părut obscene, pentru că nimic nu e forțat, nimic nu e inutil, nimic nu e fals. Ada Lupu construiește fiecare mo-

ment cu migală și îndelungă răbdare, iar actorii simte că au urmat-o cu totul. E adevărat că și tribuția și-a ales-o cu infinită grijă. Astfel, avem a face, prin prezența Clarei Flores, actriță semănător izbitor cu eroinele din telenovele, cu o Mo (mama Fionei) plină de pasiune, cu un temperam năvalnic; Constantin Lupescu (Ewan), tânăr de contestabil talent, a înțeles perfect traseul per najului său, un soi de *macho* ce le va face (po cam prea devreme) femeii pe cele două adolesce (Fiona și Vari). El își încarcă eroul cu infinită sensibilitate și emoție, astfel încât trecerile sale de bărbăția mult afișată la timiditatea rebelă, specific adolescenței, capătă un deosebit efect comic. Așa va reuși mai mult să *pară* decât să *fie* un adevărat *macho*, și mai mult să fie sedus decât să le supu pe cele două tinere. Dorina Haranguș, în Fiona, asprimi de femeie neîmplinită, dar și dulci fiori n lancolici. Vasilica Oncioaia (la primul său rol scena nemțeană) realizează cu subtilitate rolul unei femei (Vari) cu totul depășite de realitate, pierd în lungi reverii, încercând (dar nu și reușind, din cate) să-și motiveze utilitatea într-o lume pe care nu mai poate cuprinde. Greul spectacolului îl poartă însă, pe umerii lor firavi, Gabriela Crișu (Vari-copil) și Nora Covali (Fiona - copil). Atente la fiecare nuanță a replicilor, cu gesturi de o infinită pudoare, ele descoperă un univers pe care, cu delicatețe, n dăruiesc și nouă. Jucând pe muchie, pericolul de plonja în vulgar fiind mare, retrăiesc amândouă, la înaltă temperatură, miracolul trecerii de la pubertate la adolescență.

Ideea de a îmbrăca întregul spectacol în dulce-amară a Beatles-urilor conduce la un tulburător efect, ca, de altfel, și decorul (semnat de Rodi Arghir) având culorile incerte ale pietrelor nisipului marin.

Tot nu știu în ce măsură limbajul străzii e mus să pătrundă pe tărâmul artei, un lucru începe însă mi se clarifice: Stă în puterea artiștilor a mă face: mă deciză măcar din când în când de conveniență, acceptând să trăiesc clipa. Cu condiția să fie autentic! Spectacolul Adei Lupu are asemenea forță acap. ratoare.

cinema

ȘI ROMÂNII SUNT AI NOȘTRI

de ILINCA GRĂDINARU

Printre sute de catarge se zăresc încă la orizont câțiva oameni minunați și aparatul lor de filmat. Mai au până să ajungă la tărâm dar îi poartă graba dorului de casă. Cineaștii noștri încearcă să reînnoadă tradiția. Ignorând lipsa oportunităților materiale ei se încapățânează să facă treabă. Astfel, dintr-o unitate de amintire a perioadei interbelice se presară, pulbere, un gram de fabulos eliadesc. Adăugăm recenta cucerire a științei, reflexul rece al suportului magnetic. În continuare, sacul aproape gol al recuziterului invită la idei și așa colacii de salvare încep să se învântească pe gâtul fiecărui cadru. Oamenii din echipă își immortalizează obiectele personale aduse aidoma covrigilor pe ață la fiecare zi de filmare. Avem, așadar, șansa să compunem pentru viitor o mică cinematecă sentimentală în care, peste ani, bunicii își vor aduce nepoții să admire fotogenia de acum anticului recamier. Pe firul nesigur al unor vremuri bătute de intemperii se continuă, iată, dragostea de cinema nu numai din perspectiva pasivă a spectatorului corupt de un cinematograf străin, dar și din cel ce se vor responsabil de continuitatea evoluției filmului autohton.

Convocat la un pahar cu gânduri de întârzierea nefirească a omului cu cheia locației de filmare, regizorul Șerban Marinescu opinează optimist: „În vremuri de criză au debutat toate marile curente cinematografice“. În frig, noapte și criză, dumnealui

are totuși siguranța că deasupra-i se află nu numai coroana bogată a copacului de stradă, ci și umbrela încăpătoare a departamentului TVR Cinema. Seria episoadelor reunite sub numele generic **Martorii** este un proiect deja avansat în care s-au exersat personalități de renume ale filmului românesc, regizorii Dan Pița și Șerban Marinescu. Proiectul poartă ca un cercetaș un mesaj nou pentru pământuri nedescoperite încă. El vorbește despre intenția cinematografiei naționale de a deveni accesibilă, comunicativă cu spectatorul, o entitate de altfel nedescoperită încă din turnul de fildeş al artei pentru artă în care s-a ferecat o vreme vizualitatea noastră.

Martorii își dorește un public participativ la straniile întâmplări revelate ochiului atent al unui comisar (actorul Dorel Vișan). În cele câteva zile de filmare la care am participat, acțiunea se derula într-una din nenumăratele case naționalizate unde niște bătrâni uitați de vreme - creați de Coca Bloos și Constantin Codrescu - își omorau timpul bîrfind viața mărunță din jurul lor. Celebra cărcoteală, specifică vieții în comun are acum ca obiect un vecin, interpretat cu pedanterie ușor desuetă de Theodor Danetti. El va fi găsit mort în circumstanțe misterioase. Semnele-simbol lăsate în urmă de asasin se regăsesc într-un caz paralel conducând treptat spre ipoteza că aparenta omucidere este de fapt o formă de sinucidere. Manifestarea celui de-al doilea eu ca

o forță ce poate influența destinul originarului este idee frecvent întâlnită în literatură. Mitul dublului considerat de regizorul și autorul scenariului, Bogdan Ficeac, în colaborare cu Șerban Marinescu drept un motiv fundamental al culturii noastre, corferă poveștii o acțiune palpantă, dar și un mesaj estetic.

Atât pentru anticipație. Mai departe filmul înșiși va dezvălui neprevăzutul înaintea spectatorilor când, cât de curând, va fi lansat pe post. Atunci, regizorul, actorii și producătorul, TVR Cinema condus de doamna Lucia Hossu Longin și de domnul Nicolae Neagoe, vor aștepta judecata publicului. Este un moment intens amintit la filmare cu optimism, dar și cu ușoară teamă. Lipsa unui exercițiu al dialogului îi face pe artiști nesiguri de ecoul realizărilor lor. Pe de altă parte și publicul român, distanțat de fenomenul cultural autohton dar mai ales de film, se dovedește circumspect sau chiar neiertător cu încercările regizorilor de a răspunde gustului proaspăt format de influența occidentală.

Deocamdată e bine să așteptăm cu o mai mare deschidere filmul de televiziune care ne iese în întâmpinare. El constituie, după chiar cuvintele domnului Șerban Marinescu, o reală alternativă la peliculă în condițiile de dificultate economică în care producție susținută nu mai poate fi asigurată pentru filmul de cinematograf. Sperând ca și rezultatul să demonstreze respectul creatorului pentru publicul său, acest demers ar putea să însemne relansarea unei relații care încă nu și-a definitivat divorțul aceea dintre regizor și spectator. La masa cu unghiurile rotunjite este invitat să se așeze principalul mediator: criticul de cinema.

„NOSTALGIA ORIGINILOR“

de CORINA TIRON

Sub semnul lui *post-*, într-o zodie în care s-a pierdut credința în Marile Narațiuni și rețetele unice pentru vindicarea anxietăților noastre, când austerul *modus operandi* părăsește scena pentru a face loc unui *modus ludicus* cooperant, discursul (scriitorilor, criticilor etc.) pășește pe tărâmul lui „doi“, al parității. Discursul împrumută masca hermeneutului presupus ezitant care ia poziție plin de deferență, dar în același timp subminator, față de text. „A citi înseamnă, în esență, a recunoaște în virtutea unui «așa cum» sau «la fel ca».“ (p. 208) Câteva cuvinte ce par să concentreze accentul major al cărții Monicăi Spiridon, **Melancolia descendenței. O perspectivă fenomenologică asupra memoriei generice a literaturii**, din moment ce aduce în prim-plan structura stratificată a scriiturii, ipostaziind câteva dintre ferventele debateri contemporane.

Cele trei secțiuni ale cărții - „Nostalgia originilor“, „Eterna reînțoarcere“ și „Biblioteca Babel“ - încearcă să pună în scenă trei scenarii corespunzătoare ale scriiturii ca re-lectură, re-țesere a texturii ficțiunii. Focalizându-se pe scriitorii contemporani (cum ar fi Ștefan Bănuțescu, Henri de Montherlant, Marin Sorescu, Jorge Luis Borges, Michel de Ghelderode, Thomas Mann, Mihail Bulgakov, Paul Valéry, Graham Greene etc.), Monica Spiridon examinează tipul de literatură pe care îl etichetează drept „cratylist“ ca specie a discursului specular. Spiridon susține că un scriitor contemporan creează cu conștiința (căreia nu i se poate sustrage) succesoratului, experimentând formule deja patentate în opera precursorilor. Dar această nostalgie a prototipurilor și paradigmelor originale, a arhetipurilor, angrenează întregul mecanism de manevre pentru a revigora și re-afirma referentul său suprem: Literatura. Semnul se supra-(im)pune lumii și remodelează magistral (în sensul său prim, de maestru) relația de dependență dintre textul-Tată și urmași, dintre text și critic/cititori. Descendența devine un lanț de reduplicări printr-un set de instrumente subversive prescrise de codul semantic: repetiția, cu metamorfozele sale cum ar fi similitudinea, afilierea regresivă;

replierea în evantai; *mise en abîme* etc. Discursul literar auto-reflexiv și, prin urmare, discursul critic nivelează seriile conflictuale de antinomii - aici/acolo, interior/exterior, sus/jos - jucând rolul de ambreiaj în întreg mecanismul lecturii. Aruncă o punte de legătură peste prăpastia dintre ficțiune și meta-ficțiune și, mai mult decât atât, răstoarnă tradiționala relație agonală dintre ele.

Refuzând aservirea primordialității lui unu (cel de început), textul nostalgic îi opune taxonomia dualului. Dar aceasta nu reprezintă decât o formă voalată de a îndrepta discuția înspre actul de lectură. Întreg corpus-ul de texte pe care Monica Spiridon îl etalează în cartea sa reflectă această dublă mișcare: auto-reflexivul se lasă secondat în subsidiar de comentariul de sine. Cu alte cuvinte, textele în discuție nu fac decât să-și detroneze predecesorul de pe poziția forte a primatului și să-l eticheteze ca simplu anterior, în timp ce se descriu pe sine doar ca temporar posterior până când un alt text (un alt posterior) va apărea. Personajele poartă nume ca Iona, sau Faust, sau Don Quijote, sau Don Juan deoarece literatura „cratylistă“ este una de tip elitist: nu orice prototip merită revizuirea, re-interpretarea. Ele ar fi trebuit să inițieze o paradigmă exemplară, un comportament semantic matur. Omologate simbolic, toate aceste inventare ilustre dovedesc o „apetență pentru metaforă“, pentru contemplarea distantă și pentru apropiere. Angajate într-o competiție antagonică cu propriile lor copii, ele experimentează diferite formule în încercarea de auto-legitimare: dacă în textul lui Michel de Ghelderode sau în cel al lui Paul Valéry replica se insinuează asupra originalului, „modificându-l retroactiv“, un text ca cel al lui Bulgakov merge mai departe și interoghează „prestigiul Marelui Cod“ (p. 189). Această mișcare sus-jos proiectează topica la nivelul metaforicului. Personajele, acțiunea, dar chiar și autorii înșiși acționează „ca și cum“ ar fi jucători într-un joc de-a v-ați ascunselea deja inițiat, schimbându-și continuu rolurile cu cele ale predecesorilor lor. Însuși discursul critic al Monicăi Spiridon se supune și el regulilor

jocului. Pace Bahtin, Frye și Genette, ea evită constant taxonomia hegemonică; discursul ei converge înspre arhetipologia literară înțeleasă ca un „simplu epifenomen al unei atitudini creatoare“ (p. 118). Dincolo de ea, putem descifra „o teoremă esențială despre imaginație și despre înțelegere, despre crearea și interpretarea literaturii“ (*ibid.*). Din această perspectivă, titlul cărții își dezvăluie un *habitus* hermeneutic.

Tipul de contract pe care Monica Spiridon îl semnează împreună cu cititorul se pliază în mare măsură pe noțiunile lui Richard Rorty de „ironie“ și „vocabular ironic“. Conștientă de limitările inevitabile ale oricărei clasificări, ea îi propune cititorului o posibilă grilă interpretativă, care îl invită pe acesta din urmă să-și elaboreze pe cont propriu alte chei de lectură, să participe activ la această opulență a Semnului. Grila cu care operează identifică în corpus-ul de texte o tendință spre paradigmatic, o tentație pentru aluzie, parodie, metaforă. Ceea ce înseamnă că se implică într-un *modus vivendi*, într-o fertilă cooperare cu trecutul, tradus fie ca tăcerea imperativă a predecesorului sau ca semnul negru mut de pe pagină. În viziunea ei, trecutul nu se află la unul din capetele scării, iar ea la celălalt. Ei se lasă purtați mai degrabă de o scară rulantă orizontală, antrenându-l în această mișcare și pe cititor. Acesta este un loc important unde critica sa se desparte de cea a lui Harold Bloom, cel puțin a lui Bloom în opera de început, prin aceea că noțiunea de „melancolie a descendenței“ accentuează latura creativă a recuperării și integrării. Autorul bloomian angajează constant acte de reprimare îndreptate împotriva predecesorilor săi, asigurându-și astfel o „postură“ tare în raport cu ceilalți autori, o configurație verticală a câmpului literar. Autorul Monicăi Spiridon se alătură criticului și cititorului în eforturile lor cumulate de a recupera modelele, de a revigora paradigma. Verticalitatea este înlocuită de o configurație stratificată care îi aduce pe „oponenți“ (autor și critic, lumea ficțiunii și lumea reală, textele și Canonul) într-o confruntare față-în-față.

În această serie de eseuri provocatoare, Monica Spiridon ne impresionează printr-o maturitate a stilului și o imaginație incisivă ce pledează pentru modernitatea spiritului său critic. Cartea sa demonstrează că marginalitatea poate lărgi granițele imaginării în momentul în care, după cum mărturisește în *Prefață la cea de-a doua ediție*, criticul marginal afirmă că „menirea esențială a criticii este să stimuleze re-lectura“.

DUBLA ISTORIE

A DOCTORULUI VALMY (II)

(Pe scara invizibilă din stânga, urcă LUIGI și POZNER, care îl aduc pe MARTY, cu cătușe la mâini. PAULUS le face semn să aștepte în timp ce continuă să vorbească la telefon. Luigi este slab, surâde aproape mereu și în mișcările sale e ceva nesigur. Pozner e un om corpulent și calm. Arestatul, HANIBAL MARTY, nu trece de 35 de ani. E în cămașă, cu niște pantaloni vechi și încălțat cu sandale. E neras de câteva zile și arată înfiorător. Pare un cadavru.)

PAULUS: Da, domnule... Șefule, au vorbit aproape toți. Cred că în două zile terminăm... La ordinele dumneavoastră! (*Închide telefonul.*) Pozner, scoate-i cătușele! (*Pozner se conformează. Marty își mângâie încheieturile cu degetele tremurând. Luigi se așază pe canapea. Paulus se ridică și se apropie de arestat. Daniel se așază pe marginea mesei.*) Erau prea strânse?

POZNER: Nu, șefule. Dar orice frecare peste arsuri, doare.

PAULUS: A, arsurile! (*Apucă încheieturile lui Marty și le privește.*) Dar n-au fost decât niște scântei care i-au căzut pe piele. Procedul nu este încă perfect. De câte ori i-am aplicat curent electric, Luigi?

LUIGI: De șase ori. Puțin!

PAULUS: Să vedem unghiile. (*Îi strânge ușor vârful degetelor de la mâna stângă. Marty abia își stăpânește un geamăt.*) N-ai de ce să te vaieti. Ai încă întregi degetele de la dreapta, pentru că trebuie să semnezi. (*Se deschide ușa din spate și intră MARSAN, în cămașă, cu două foi de hârtie în mână pe care le așază pe birou.*)

MARSAN: Gata, au cântat și ăștia doi.

PAULUS (Lui Marty): Vezi, prostule? Toți cântă și semnează! Apropie-te, nu te păcălim. (*Pozner îl împinge și Marty ajunge lângă birou. Nu poate evita o privire neliniștită spre hârtii*) Ai vrea să le citești, nu? (*Pune foile în fața sa.*) Ia-le! (*Marty le ia și le citește. Luigi râde. Paulus ocolește biroul și, trecând prin spatele lui Marty, îl apasă pe umeri să se așeze pe scaun*) Stai jos, să nu leșini. (*Îi smulge foile și-și aruncă o privire spre ele.*) Bine lucrat, Marsan!

MARSAN: Mulțumesc, șefule. (*Se retrage spre canapea și se rează de perete*)

PAULUS: Stai jos, Pozner. Și tu, Daniel. (*Pozner merge spre canapea. Daniel se așază lângă mașina de scris.*) Ei bine... Ai rămas doar tu. Și o să vorbești.

MARTY: V-am spus tot ce știam...

MARSAN: Auzi, Luigi. A spus tot ce știa.

LUIGI (Râzând): Mă emoționează!

PAULUS: Liniște! Dă-i o țigară, Daniel. Stăm doar de vorbă, ca între prieteni... (*Aprinde o țigară, în timp ce Daniel îi pune arestatului în gură o țigară și i-o aprinde, după care se întoarce la locul lui.*) Marty, tu n-ai fost decât o legătură. În ziua de doi a lunii trecute, ai primit vizita unui necunoscut care venea din străinătate. Și nu știi cine e. Ți-a dat un plic pe care tu trebuia să-l duci într-un loc. Nu știi nici ce conținea plicul. Bine. Să admitem. Dar locul unde ai fost și persoana căreia i-ai dat plicul, nu poți să nu le știi.

MARTY: V-am spus că ne-am întâlnit într-o cafenea.

PAULUS: Într-o casă! (*Ridică declarațiile de pe masă*) Ai văzut și tu că toți spun la fel.

MARTY: Poate că ați obținut declarațiile astea...

MARSAN (Dur): Cum? (*Marty îl privește speriat. Marsan înaintează spre el*) Cum? Spune!

PAULUS: Marty, toți te-au trădat. Sunt niște lași și nu merită tăcerea ta. Nu vrei să te aperi spunându-ne cine e adevăratul vinovat? (*Tăcere.*) Nu te-ai înșelat. Colegii tăi sunt în stare să te trădeze spunând că tu erai șeful, pentru că întotdeauna o sfârșesc semnând ce voim noi! Vrei tu să rabzi mai mult decât ei? (*Tăcere*) Dacă vorbești, îți dau cuvântul meu de onoare (*Marty ridică privirea spre el*) că vei primi o pedeapsă ușoară. Nu erai decât o legătură, nu știai nimic și tocmai de aceea ai fost ales. Scapi cu trei sau patru ani de închisoare. O nimica toată! Trec repede și pe urmă ai toată viața înainte! Asta - dacă vrei să vorbești. Dacă nu... Oricum vei vorbi, dar ce vrem noi să vorbești. Te vom declara unul din conducători și tu însuși vei semna. De aici nu e nici o scăpare. Fii convins. Ei, ce hotărăști?

MARSAN: Vrei s-o aducem din nou pe soția ta? (*Marty îl privește alarmat*)

PAULUS: Ar fi oribil, nu-i așa? Pentru că tu o iubești mult. Și totuși, când a fost aici, n-ai vorbit. Fii fără grijă, n-o s-o mai aducem. Se face mult caz pe-afară de drepturile omului, mulți avocați își bagă nasul și nu ne convine să-i amestecăm pe cei care sunt liberi. Sunteți de puțin timp căsătoriți, nu?

POZNER: De un an și jumătate, șefule.

PAULUS: În luna de miere, cum s-ar zice. Nu știu de ce vă tot băgați în astfel de încurcături. Dacă ieși de aici, nu ți-ar plăcea să ai copii?... Răspunde!

MARTY: Nu știu.

PAULUS: Sigur că ți-ar plăcea. Și ei la fel. Se vede că sunteți ca o pereche de turturele. (*Cu multă dulceață*) Păcat, într-adevăr. Fiindcă s-ar putea să nu mai faceți copii (*Marty îl privește fără să înțeleagă.*) Nu, nu pentru că o să mori sau o să-ți petreci toată viața în închisoare. Dacă stau și mă gândesc bine, aproape prefer să-ți dau o pedeapsă ușoară, să te întorci la soția ta peste câțiva ani. (*Polițiștii se privesc*)

MARSAN: Bine gândit, șefule.

PAULUS: Da... oricum trebuie să-l torturăm. Și, după cum văd, ne va obliga să-l schinguiim tare, până... până nu va mai putea să aibă copii. (*Marty îl privește speriat. Daniel se ridică. Toți se privesc*) N-o să-i convină să trăiască cu nevastă-sa ca lângă o soră. Ar fi un preț prea mare pentru o scrântală din tinerețe.

LUIGI (Fluieră ușor): Fantastic!

PAULUS (Brutal, lui Marty): Presupun că înțelegi. Am vorbit foarte serios și sunteți deja sătui. Vorbești? (*Luigi se ridică și face un pas. Marsan se dezlipește de peretele de care se rezema.*)

MARTY (Se ridică disperat): Dar nu știu... eu nu știu nimic!...

PAULUS: Destul. Tu ai vrut-o. Duceți-l dincolo și dezbrăcați-l. Daniel, rămâi aici. (*Pozner și Marsan târăsc deșinutul până la ușa din spate pe care o deschide Luigi.*)

MARTY: Dacă nu știu nimic...

POZNER: Spune mai bine că nu-ți amintești, dar o să-ți aduci aminte imediat (*Marty îl privește cu fața descompusă.*)

LUIGI: Putem să începem?

PAULUS: Vin și eu acum. (*Luigi își coboară privirea și iese și el, închizând ușa. Paulus îl privește pe Daniel*)

DANIEL: Eu cred că va vorbi. Amenințarea asta l-a distrus.

PAULUS: Nu e o amenințare.

DANIEL: Dar...

PAULUS: Continuă să nege și nu va vorbi până nu o vom face. Și să vezi atunci cum i se dezleagă limba. Eu sunt bătrân și cred mai mult în lucrurile astea decât în curentul electric și în toate chestiile astea moderne. Omul nu rezistă dacă îl atingi în punctele vitale. Așa mergi la sigur.

DANIEL: Și dacă... nu va vorbi?

PAULUS (Iritat, se ridică): Trebuie să vorbească! (*Se plimbă*)

DANIEL: Nu e riscant?... Să nu moară...

PAULUS: Vom avea grijă. (*Se întoarce și îl privește*) O s-o faci chiar tu, băiete!

DANIEL (Tresărind): Eu?

PAULUS: Nu am încredere în nici unul din ăștia; sunt niște exaltați în astfel de cazuri. De aceea vreau s-o faci tu. (*Îi pune mâna pe umăr.*) Daniel, nu trebuie să-ți fie milă! Sunt niște lighioane pe care trebuie să

le strivești fără să stai pe gânduri.

DANIEL: Eu... nu știu cum trebuie să procedez.

PAULUS: O să-ți arăt eu. (*Merge spre ușă.*) Hai! (*O deschide. Luminia începe să scadă și crește în prim-plan. Paulus iese pe ușa din spate și o închide. Daniel începe să coboare scara. Întuneric sus.*)

DANIEL (*În timp ce coboară*): A trebuit să merg până la capăt. (*Ajunge jos*)

DOCTORUL (*Fără să se uite la el*): Cum ați făcut-o?

DANIEL (*Incomodat*): E nevoie să intru în amănunte?

DOCTORUL: Pe moment îmi e de ajuns să constat că nu vreți s-o faceți. A vorbit cu deținutul?

DANIEL (*Rece*): A leșinat. Și apoi a trebuit să-l ducem la spital. Azi l-am readus la comisariat.

DOCTORUL: Aa! Deci s-a restabilit? (*Daniel se așază*)

DANIEL: E aproape vindecăt, dar nu va mai fi bărbat niciodată.

DOCTORUL: Sunteți sigur?

DANIEL: Așa a spus medicul. (*Pauză lungă*)

DOCTORUL: Regrețați ce-ați făcut?

DANIEL: Mi-am făcut datoria.

DOCTORUL: Nu știu dacă vă dați pe deplin seama cum ați rețrăit acum scena.

DANIEL: Lucrurile astea nu sunt plăcute. Dar trebuie făcute. (*Tăcere*) Bine. Asta e tot. Presupun că acum v-ați convins...

DOCTORUL: De ce?

DANIEL: Că nu asta e cauza.

DOCTORUL: Dimpotrivă. E foarte clar.

DANIEL: Foarte clar?

DOCTORUL: Spuneți că nu vă pare rău...

DANIEL: De ce să-mi pară rău? Nu văd...

DOCTORUL: E foarte simplu. Dumneavoastră preferați să regretați prin intermediul bolii, tocmai pentru că nu regretați.

DANIEL: Uite ce e, domnule doctor, am citit și eu despre teoriile astea și-mi pare rău că trebuie să vă spun că nu mă conving deloc.

DOCTORUL: Domnule Barnes, puteți să vă felicitați! Sunt cazuri care nu pot fi lămurite ani întregi, dar pe-al dumneavoastră l-am clarificat în câteva minute. Totuși, nu cred că vă puteți felicita. Pentru că, dumneavoastră, probabil, nu vreți să vă faceți bine.

DANIEL: De-asta am venit aici!

DOCTORUL: Chiar dacă ați venit. Ceva în adâncul sufletului vă spune că nu se poate face ce-ați făcut dumneavoastră, deși afirmați că trebuia să o faceți. Ca să vă vindecați, ar trebui să admiteți că ați comis ceva nedrept și îngrozitor. Și chiar așa, nu cred să vă faceți bine... Sau va trebui să ajungeți la o convingere absolută că această faptă și altele asemănătoare sunt dure, dar meritorii și drepte. Și eu nu cred că cineva ar putea fi convins în adâncul sufletului lui de așa ceva.

Dumneavoastră în nici un caz.

DANIEL: Presupunând că asta e cauza a ceea ce mi se întâmplă, nu înseamnă decât că nervii mă trădează, că nu sunt îndeajuns de matur! Dar voi ști să-mi depășesc slăbiciunea!

DOCTORUL: Încercați, dacă credeți că e posibil!

DANIEL: Știu că e posibil! Poate nu am eu tăria necesară. Dar alții o au.

DOCTORUL: Cine? Colegii dumneavoastră?

DANIEL: Știu foarte bine că lor nu li se întâmplă așa ceva!

DOCTORUL: De unde știți că nu li se întâmplă altceva? După cum i-ați descris, așa spune că și ei sunt bolnavi. Pot să vă întreb ce-au făcut cu soția deținutului?

DANIEL: Asta a fost mai demult. Și eu eram plecat în Sud, operam arestări.

DOCTORUL: Nu mi-ați răspuns. Au bătut-o? (*Tăcere*) Nu răspundeți dacă nu vreți. Cine știe dacă nu sunteți pedepsit pentru ceea ce i-ați făcut ei?! (*Daniel îl privește*)

DANIEL: Eu nu fac așa ceva. (*Doctorul dă din umeri*) Dar dacă ei au făcut-o, aceste excese nu înseamnă decât...

DOCTORUL: ... că ei au mai puține scrupule decât dumneavoastră, nu că sunt mai sănătoși...

DANIEL: Există unul, cel puțin, care e sănătos.

DOCTORUL: Șeful.

DANIEL: Exact!

DOCTORUL: Probabil suferă de insomnie sau îl doare stomacul...

DANIEL: Nu-l doare!

DOCTORUL: Bine. Nu discutăm asta acum. Când ați lovit prima oară un deținut?

DANIEL (*Deranjat*): În urmă cu mulți ani.

DOCTORUL: Vi-l amintiți?

DANIEL: Da. Și nu regret. Era o canalie care abuzase de un copil.

DOCTORUL: Desigur. La început, presupun, e ușor: disprețuiești degenerați, escroci, bețivi... Apoi ești mutat la altă secție și trebuie să torturezi deținuți politici. Dar pentru asta e nevoie să te maturizezi din punct de vedere politic!

DANIEL: Răzvrățiții ăștia sunt mai periculoși decât delincvenții obișnuiți.

DOCTORUL (*Sec*): Se poate! Dar trebuie să aveți în vedere și cealaltă posibilitate: că v-ați maturizat, cum ziceți dumneavoastră, tocmai pentru că vă gândeați că într-o zi veți fi transferat la Secția Politică și bănuiați că nu veți fi capabil să faceți anumite acte fără o justificare care să vă liniștească, fie și în parte...

DANIEL (*Acru*): Nu dau doi bani pe psihologia asta.

DOCTORUL: Cum vreți! Dar eu cred că ar fi trebuit să vă gândiți bine înainte de a lovi prima oară. Pentru că de fapt e același lucru, domnule Barnes: după prima palmă,

urmează restul! (*Tăcere*)

DANIEL (*Încet*): De ce-ați spus că nu credeți în vindecarea mea, chiar dacă așa admite că am făcut ceva nedrept?

DOCTORUL: Pentru că de fapt, este ireparabil. Nu veți putea să-i înapoiați bărbăția aceluși nenorocit și de aceea ați anulat-o și pe a dumneavoastră. E paradoxal: vindecarea e propria dumneavoastră boală. Asta, în treacăt fie spus, e spre binele dumneavoastră. Totuși... (*Tăce*)

DANIEL: Ce spuneți?

DOCTORUL: Nimic. Nu mă pot ocupa de cazul dumneavoastră.

DANIEL: Dar sunteți medic!

DOCTORUL: Acum știți exact despre ce este vorba și dacă e cineva care să vă ajute, acela sunteți dumneavoastră, nu eu. Numai că... nu cred să puteți.

DANIEL: Dar, de ce nu? De ce?

DOCTORUL (*Se ridică. Daniel se ridică și el încet*): Pentru ceea ce ați făcut va trebui să plătiți un preț foarte mare.

DANIEL: Care?

DOCTORUL: Știu eu? Ar fi nevoie să vă schimbați. Poate să vă părăsiți serviciul... să căutați o scuză, foarte greu de găsit, cu prețul unor fapte pe care nici măcar nu pot să mi le închipui... Nu mai sunteți copil și nu cred că vă încumetați să vă distrugeți propriile resurse de a trăi, propria personalitate...

DANIEL: Vreau să mă fac bine!

DOCTORUL: Vreți să plătiți în felul dumneavoastră de a plăti. Sunt un om cinstit, domnule Barnes. Să vă mai chem încă o dată și încă o dată ar fi o hojie. Nu vreau să vă fur banii.

DANIEL (*După un moment*): Nu mai vreți să mă primiți pentru că vă dezgust. Dar dumneavoastră sunteți sigur de ce vă dezgust?... Poftim, confesați-vă și dumneavoastră! Admiteți că m-ați dezaprobat ca să mă atrageți pe terenul dumneavoastră.

DOCTORUL: Dacă e o întrebare de polițist, nu pentru asta ați venit aici.

DANIEL (*Râde nervos*): Nu cumva, dacă ar fi alt partid la putere, ați fi mai dispus să scuzați astfel de acte...

DOCTORUL: Nu asta discutăm acum. Dar dacă vreți neapărat să știți, răspund că nu. În nici un caz.

DANIEL (*După o clipă, posomorît*): E ușor de zis. Bună seara. (*Se îndreaptă spre latura dreaptă a scenei.*)

DOCTORUL: Domnule Barnes... (*Daniel se întoarce*) S-ar putea ca într-o zi să vă credeți vindecăt, în urma unei hotărâri care să vi se pară suficientă... Să nu vă amăgiți! Vă repet că prețul pe care va trebui să-l plătiți e foarte mare. Altfel, aparentele vindecări nu vor dura mult!

DANIEL (*Cu răutate*): Cât vă datorez?

DOCTORUL: Nimic. Bună seara!

ALBASTRUL - „NIMICUL ÎNCÂNTĂTOR”

de ION CREȚU

„La terre est blue comme
une orange”.
Paul Eluard
Hitler avea ochi albaștri.

În urmă cu patru ani, prezentam cititorilor „Luceafărului” studiul **Primary Colors** de Alexander Theroux, o cozerie sprintară, inteligentă și savantă brodată pe marginea existenței, semnificațiilor și istoriei culorilor primare: albastrul, galbenul și roșul. Mai mult, datorită interesului pe care-l prezintă subiectul nu doar pentru pictură, dar și pentru literatură, viața socială, psihologie etc. - trăim într-o lume colorată, totuși - am tradus extensiv din fiecare capitol dedicat celor trei culori. Augustin Ioan, dascăl la Arhitectură, și poet la suflet - am auzit, plăcut surprins -, le-a recomandat studenților lui lectura acestora. De data asta oferim spre reflecție o carte dedicată în întregime unei singure culori: albastrul.

Un asemenea op este, prin definiție, o colecție de mici curiozități - istorice, literare, artistice, religioase etc. - care fac din răsfoirea lui deliciul oricărui calofil. Este vorba despre Michael Pastoureau, **Bleu, l'histoire d'une couleur** (Albastrul, historia unei culori). Nu doar din pedanterie, amintim că dacă Theroux dedica albastrului doar 67 de pagini, Pastoureau îi rezervă 216 pagini. Inevitabil, multe dintre informațiile oferite de Theroux se regăsesc în Pastoureau. Unele dintre acestea interesează, firește, în mod particular și în România, printre ele o banală anomalie cromatică, bazată pe albastru, care se regăsește în denumirea Mării... Negre.

Una dintre cele mai mari ciudățenii ale albastrului constă, probabil, în aceea că această culoare nu a existat dintotdeauna sau, mai degrabă, că multă vreme a avut existență nesemnificativă comparativ cu alte culori, roșul sau verdele, de pildă. Cu siguranță, de-ar fi trăit pe vremea lui Homer, Eminescu nu ar fi scris un poem ca „Floare albastră”, iar romanticul Adolfo Bécquer nu și-ar fi întregit iubita: „?Que es poesia? - dices mientras clavas en mi pupila tu pupila azul”, ca să ne referim doar la aceste două exemple. Cert este că autorul **Iliadei** folosește termenul „întunecat” pentru tot ceea ce azi descriem ca albastru.

În latină sau în greacă cerul și marea sunt rareori calificate ca albastre. Vocabularul este fluid. În greacă, *kyaneos* desemnează atât albastrul ochilor cât și negrul hainelor de doliu iar *glaucos*, care indică o idee de paloare, se aplică și albastrului ochilor și verdului frun-

zelor sau galbenului mierii. Norman Douglas a vorbit odată despre dificultatea pe care a întâmpinat-o în a-i convinge pe țărani calabrezi că Mediterana este albastră. Pentru ei și pentru strămoșii lor ea fusese totdeauna neagră. În mod paradoxal, albastrul este singura dintre toate culorile care poate fi văzută ca fiind deopotrivă aproape de întunecat și luminos, negru în timpul nopții și aproape alb la orizont, în timpul zilei.

Nu trebuie concluzionat că în antichitate nu se folosea albastrul. Virgil, de pildă, întrebuița termenul *caeruleus*, ceea ce probabil însemna culoarea mării - care ar fi putut fi verde sau albastră. Când se referă la natură, cuvântul înseamnă însă aproape totdeauna albastru. Cele două culori, albastru și verde, au fost multă vreme percepute ca una singură. Lingvistul Morris Swadesh a introdus pe lista lui cu cele o sută de cuvinte de bază (eu, tu, acesta, unu, doi, nu, bărbat, mare, mic etc.) alb, negru, roșu, galben și verde, dar nu albastru. De altfel, numeroase limbi nici nu posedă un termen pentru albastru.

Începând din secolul al XII-lea, albastrul a irumput în viața socială, religioasă într-un mod pur și simplu spectaculos. Albastrul, care nici măcar nu apărea pe zidurile peșterilor de la Lascaux - culorile frecvente erau roșul, negrul, brunul, ocrul de toate nuanțele, nu însă albastrul sau verdele, doar puțin alb - și nici pe rochiile femeilor, apare peste tot: pe manțiile prinților, pe vitraliile catedralelor și în iluminările manuscriselor. Primul rege care s-a îmbrăcat în albastru a fost Saint-Louis. Potrivit mărturiilor istoriei, Charlemagne nu ar fi făcut-o niciodată; el se îmbrăca în roșu și în verde, culorile aristocrației.

Roma se servește cu zgârcenie de albastru în viața cotidiană și deloc în lumea simbolurilor. Romanii erau în cel mai fericit caz indiferenți, dacă nu chiar ostili față de albastru, culoarea morții și a doliului, culoarea barbarilor. „Femeile bretonilor, susține Pastoureau citându-l pe Pliniu, își pictau corpul cu albastru închis pentru a se dăruii ritualurilor orgiastice.” În același timp, noțiunea de albastru există atât de puțin încât nici nu există nume pentru a-l desemna, ceea ce obligă, mai târziu, limbile romanice să împrumute *blau* de la popoarele germanice și azur de la arabul *lazaward*. Cât despre românescul albastru, acesta provine, se pare, de la latinescul *alabaster* - „rocă albă translucidă”, ceea ce spune suficient despre apropierea dintre albastru și alb care domnea între cele două culori. Pentru

a da măsura drumului pe care-l străbătuse albastrul este suficient să amintim că, începând din 1914, toate anchetele conduse în Europa și Statele Unite citează albastrul ca fiind culoarea preferată a subiecților anchetați, care nu mai deranjează pe nimeni, adoptată de mai toate organismele internaționale: UNESCO, EU. „Albastrul a devenit cea mai pacifică, cea mai neutră dintre toate culorile. Chiar și albastrul poate să însemne mai mult. Fără să mai vorbim că albul pare să posede o forță simbolică mai mare. Ca să nu mai spunem că albastru a devenit o culoare rece, rece ca societățile noastre occidentale contemporane pentru care albastrul este deopotrivă emblemă, simbol și culoare preferată...”

Fapt interesant, albastrul n-a fost întotdeauna o culoare rece. În societățile antice, medievale, chiar și pentru Rafael și Poussin albastrul mai este o culoare caldă. Și oare s-ar numi, în engleză, *blue* starea de melancolie, de tristețe? Mă întreb dacă **Nudul albastru** (Nu bleu, 1952) de Matisse trebuie creditat cu intenția de răceală?

Cu siguranță, evoluția simbolismului culorii albastru și modificarea percepției prietenului asupra albastrului constituie dificultăți importante în studiul istoric al acestei culori. În plus, spectrul culorilor în ordinea curcubeului era necunoscut înainte de sfârșitul secolului al XVII-lea. Goethe este primul care a sugerat, în **Farbenlehre**, că răspunsul nostru la culori depinde în mare măsură de stimuli biologici, implicând că albastrul produce răspunsuri pline de neliniște, tandrețe, comentează Theroux. „În termeni psihometrici sau psihologici se spune că albastrul îi favorizează pe extrovertiți.” Așa se explică, probabil, preferința pentru albastru în vestimentația, sobră masculină, fundalul în studiourile de televiziune etc.

Potrivit lui Pastoureau, trei ar fi factorii care ar fi dus la promovarea albastrului în cultura europeană: Fecioara, regele Franței și morală. Până în secolul al XII-lea, Fecioara era îmbrăcată în culori închise: negru, verde albastru. Explicația este că ea este în doliu după fiul ei. Spre sfârșitul secolului albastru se luminează și elimină celelalte culori. Se ajunge astfel la Fecioarele gotice îmbrăcate în albastru. Începând din secolul al XIII-lea regi încep să poarte albastru, în particular regele Franței, fiindcă are albastru în heraldică. Că despre morală, din Evul Mediu apare ideea că există culori „cinstite” - negrul, albul, griul marou, albastrul - și culori necinstite - galbenul, verdele, roșul. Ceea ce se înscrie în marele curent moralizator care traversează sfârșitul Evului Mediu și pe care-l recuperează Reforma protestantă. Marii reformatori protestanți urăsc culorile vii. Începând din secolul al XVI-lea, roșul, care ocupa un loc enorm (bărbații se îmbrăcau deseori în această culoare) cunoaște o decădere considerabilă și definitivă. Și albastrul devine o culoare rădăcină, un statut care favorizează difuzarea lui în Europa protestantă mai întâi, apoi în Europa catolică.

ARTA VIETII ȘI A MORȚII ÎN BERLINUL DE EST

de MARIA IROD

Carierea artistică a lui Armin Mueller-Stahl (născut în 1930) ne dezvăluie o personalitate polivalentă. După o solidă pregătire muzicală, el renunță la cariera de violonist în favoarea celei de actor. Reușește să se afirme în RDG, unde primește numeroase distincții pentru rolurile interpretate. Apoi, în 1979, emigrează în Vest. Armin Mueller-Stahl este unul dintre puținii actori germani care au avut norocul (și tenacitatea) să răzbată la Hollywood. După ce jucase exclusiv în filme germane, precum *Lola*, *O iubire în Germania* sau *Colonelul Redl* - orice s-ar spune, producții cu circulație restrânsă - își începe cariera internațională cu *Music Box*, în regia lui Costa Gavras. Ulterior debutează el și ca regizor, se pare cu destul succes. În prezent trăiește la Hollywood, păstrând totodată și o locuință în apropiere de Hamburg.

Armin Mueller-Stahl este, pe lângă toate acestea, și un prozator talentat. Romanul despre care va fi vorba în cele ce urmează este, poate, cea mai reprezentativă producție literară a sa. *Verordneter Sonntag* - într-o traducere aproximativă *Duminică prescrisă* (se subînțelege „de către medic”) - a apărut în 1981, deci la doi ani de la emigrare, în Berlinul de Vest, și a fost retipărită în 1997 la Editura Econ din Düsseldorf.

Deși scris la persoana a treia, romanul are o ușoară tentă autobiografică, în sensul că urmărește destinele a trei artiști care încearcă să supraviețuiască în climatul neprielnic din Germania comunistă, trecând prin situații oarecum similare cu cele care preced expatrierea autorului. S-ar spune chiar că Armin Mueller-Stahl pune în scenă, retrospectiv, trei posibile drumuri pe care el însuși ar fi putut s-o apuce la un moment dat, într-un anumit punct critic din trecutul său.

Controversele lui Arnheim cu politrucii din cultură, refuzurile lui repetate - însă prudente și calculate, ca un dans pe sârmă - de a se lăsa intimdat de ei, șovăielile și angoasele lui Rohdorf, seria de ghinioane tragice și groțești în același timp care marchează viața lui Niesswandt, aducându-l în pragul abisului, sunt cele trei filoane epice pe care Armin Mueller-Stahl le mânuiește cu abilitate, împletind discursurile separate într-un întreg coerent. Dintre cele trei deznădămintele doar unul se potrivește destinului real al autorului: Arno Arnheim, nemaiputând suporta atmosfera sufocantă impusă de cenzura comunistă, renunță la casa pe care reușise să și-o achiziționeze și la statutul lui relativ privilegiat de actor de succes și - după ce are de înfruntat tot felul de șicane din partea funcționarilor de partid, pe care le consemnează conștiincios în jurnal - fugă în Vest, împreună cu soția și copilul. Deși asemănările exterioare îl desemnează pe Arnheim drept cel mai probabil alter-ego al lui Armin Mueller-Stahl, personajul nu apare direct în narațiune, el este prezent doar ca text, în acele enclave de jurnal intercalate între alte discursuri străine și care reactualizează traiectoria lui

Arnheim de până la emigrare. Dar această identitate-scriitură este condiționată, bineînțeles, de lectura selectivă a lui Rohdorf, prietenul din copilărie al Arnheim. În plus, imaginea personajului este în continuare deformată de faptul că citatele nu provin din versiunea definitivă a jurnalului, ci din copiile unor manuscrise încă nerevizuite. Undeva la începutul romanului există o scenă în care Rohdorf, venit să-l vadă pe Arnheim cu câteva zile înainte de emigrare, îl găsește pe acesta bătănd la mașină preocupat. După o oră, văzând că Arnheim tot nu se clintește de la masa de lucru, Rohdorf nu mai are răbdare să aștepte versiunea finală a jurnalului, ia copia manuscrisului și pleacă, remarcând că, deja, cu prietenul lui nu se mai poate vorbi, prin urmare lui nu-i rămâne decât să-l citească, ceea ce poate să facă foarte bine și acasă. Așadar, prezența fizică a lui Arnheim nu mai e necesară, fuga lui „dincolo“ îl împinge implicit și dincolo de marginile discursului care îi cuprinde numai pe cei de „aici“. Arnheim devine doar o voce fără corp și fără posibilitatea de a confirma sau retracta cele scrise în jurnal. *Verordneter Sonntag* este un roman construit în jurul unor repere spațiale mai degrabă decât temporale, pentru că nu pornește să povestească în paralel ce se întâmplă cu cele trei personaje principale pe o perioadă determinată de timp, ci îi menține în planul efectiv al narațiunii doar pe Rohdorf și pe Niesswandt, adică pe cei care rămân în RDG, în timp ce Arnheim dispare atât din țară cât și din câmpul de interacțiune al personajelor. Această excluziune, însă, nu trebuie interpretată ca fiind în detrimentul lui Arnheim, pentru că, la urma urmei, cel care-l citează îi este prieten, nu dușman.

Verordneter Sonntag este, printre altele, și romanul unui oraș - sau, mă rog, al unei jumătăți de oraș - al Berlinului de Est, cu puncte proprii, menționate repetat. Acest lucru nu este întâmplător, fiindcă, așa cum afirmam mai înainte, cartea lui Armin Mueller-Stahl se bazează pe coordonate spațiale, nu temporale. Simpla înșiruire de repere poate constitui o atmosferă: călătoria cu S-Bahn-ul (un fel de tren regional), care îți dă senzația că Berlinul e mai mult decât un oraș, și stațiile (gările) pe care le reține memoria lui Rohdorf: Ostbahnhof (gară unde vin și trenuri din alte localități), Warscheauer Brücke (pod peste Spree), Ostkreuz; apoi acele imense pete de vegetație, ca niște hiatusuri în plin peisaj urban, un fel de paralelă la discontinuitățile din discursul narativ: parcul Tiergarten, unde Rohdorf și Niesswandt se duc în excursie cu cortul, sau spitalul Herzberge, pierdut într-o pădure intraurbană.

Romanul se concentrează mai ales asupra lui Rohdorf: cu el începe și tot cu el se sfârșește narațiunea. El este, de fapt, singurul supraviețuitor al unei povești ce se desfășoară în spațiul strict delimitat al Berlinului de Est. Arnheim părăsește

acest spațiu trecând „dincolo“, în Vest, în timp ce Niesswandt alege tot o formă de transgresiune, dar mult mai radicală: sinuciderea.

Rohdorf, un dramaturg angajat la televiziune, cu o conduită ideologică nu tocmai ortodoxă - motiv pentru care e pe punctul de a decădea de la statutul de tovarăș la cel de domn - descoperă că e bolnav de psoriazis și hotărăște să se interneze pentru o vreme în spital, unde îl cunoaște pe Niesswandt, colegul lui de rezervă. Spitalul a funcționat adeseori în literatură ca metaforă a reclusiunii și a căutării de sine, un exemplu celebru în literatura germană fiind *Muntele vrăjtit*. În *Verordneter Sonntag*, motivul este reluat și aprofundat. Pentru Rohdorf boala de piele este un pretext pentru a-și oferi un răgaz în care să-și limpezească gândurile: să-și analizeze viața din copilărie până în prezent, să mediteze la destrămarea căsniciei sale și să viseze la o necunoscută blondă, în pardesiu gri, pe care o zărise chiar în ziua internării, preț de câteva clipe, în Palatul Republicii. Spitalul îi dă prilejul unui exercițiu rafinat de autocunoaștere: Rohdorf îi observă cu aviditate pe ceilalți, cu un simț al detaliilor hipertrofiat, în intenția de a se cunoaște mai bine pe sine. Pe fețele celorlalți citește reacții și sugestii la propriul comportament. În special Niesswandt, pentru care simte o simpatie crescândă, devine un fel de oglindă a sa. Viața acestui om sensibil și jovial, cu o fantezie debordantă și rezervor inepuizabil de anecdocte, este o sumă de eșecuri: din prea multe scrupule, pierde o serie de slujbe, inclusiv un post de contabil la o firmă din RFG, acceptă apoi tot felul de munci umile, e părăsit de soție și de fiică, ajunge alcoolice și client al azilelor psihiatrice, de unde este dat afară mereu. În acest ultim popas înainte de „marea evadare“ în moarte, Niesswandt devine catalizatorul reînvierii lui Rohdorf. El spune că în copilărie timpul ni se pare atât de lung pentru că orice fleac ia proporții de eveniment. De aceea, Niesswandt și Rohdorf își propun să dilate timpul și să trăiască într-o lună de concediu (sau de „duminică prescrisă de medic“) cât într-o viață întreagă: bântuie prin baruri, pescuiesc pe lacul din Tiergarten, răspund la anunțuri matrimoniale, într-o pregătire febrilă pentru schimbare, ceea ce îl va duce pe Rohdorf către o acceptare a vieții, iar pe Niesswandt spre aceea stare extatică în care fericirea nu mai poate fi suportată și trebuie să se sfârșească în moarte. Pentru cei doi bolnavi - „metafizicienii fără voie“, vorba lui Cioran pe care îl citează Niesswandt -, au trăit timp de o lună cu o violență extremă, convingși că „lumea nu constă din nimic altceva decât din terorism pur, dintr-un război care nu se mai poartă într-o depărtare sigură, ci izbucnește spontan lângă tine ca o boală, ca psoriazisul, de exemplu“ (p. 160, trad. mea).

Verordneter Sonntag este nu atât o carte politică - personajele nu se angajează într-o contestare fățișă a regimului - cât un studiu despre crize existențiale și despre libertate interioară. Armin Mueller-Stahl construiește o structură narativă complicată, cu discursuri care se întrepătrund, în care textul scris are o importanță majoră: personajele comunică și se comunică mai cu seamă în scris, prin jurnalul lui Arnheim, prin însemnările lui Niesswandt sau prin obiceiul lui Rohdorf de a-și ordona gândurile în versuri. *Verordneter Sonntag* este o transformare a unei felii de realitate est-germană în artificiu textual.

IN MEMORIAM

